

De bakker om de hoek

Deel 1: Inleiding

H.M. Luning

Het beroep van bakker komt in de vroegere gemeente Rolde aanvankelijk in de tweede helft van de 18^e eeuw continu voor. In het door zijn ambtenaren wat mondainere Assen tellen we in 1764 al een paar bakkers. En dan nóg kon het gebeuren dat na de Statenvergadering in het dorp het witbrood uitverkocht raakte.

Ten opzichte van het gewone platteland vormde Rolde echter geen uitzondering en was het gebruikelijk dat de Asser bakkers koopvrouwen op pad stuurden die in wijde omgeving in hoofdzaak beschuit en koek verkochten. Veelal gebeurde dit door arme mensen die op deze wijze een paar centen verdienden en zo probeerden buiten de diaconie te blijven. In een viertal artikelen zullen de bakkerijen in de dorpen Rolde, Balloo, Grolloo en Ekehaar aan de orde komen.

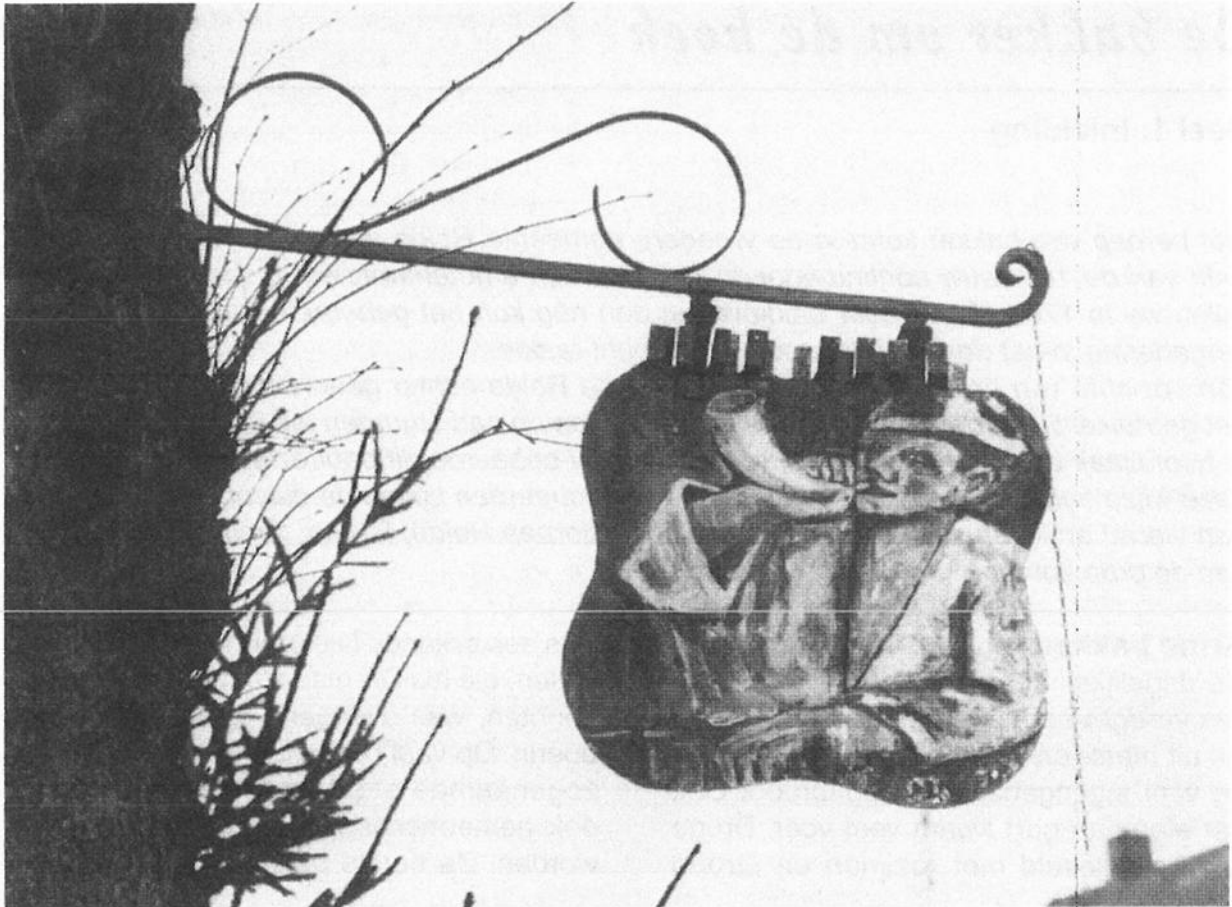
Arme bakkers

De dagelijkse kost die de vrouw des huizes vroeger bereidde bestond voornamelijk uit meel- en melkspijzen, aardappelen en veel eigengebakken roggebrood. Ook het eten van gort kwam veel voor. Droge gort, aangevuld met rozijnen en stroop

was een erkende lekkernij. Het bakken van bollen, die als Drentse stoet vermaardheid genoten, was eveneens het werk van de boerin. Op veel boerenerven vond men de zogenaamde stoetovens, die eventueel ook gemeenschappelijk gebruikt konden worden. De eerste bakkers op het platte-

Een stoetoven uit circa 1900. (foto: collectie Drents Museum)

*Een oud uithangbord. De bakker blaast op een hoorn, ten teken dat het brood klaar is.
(Uit: "Ach lieve tijd" no. 3)*

land hadden het niet gemakkelijk. Door zo veel mogelijk eigen graan te laten malen en zelf het brood te bakken hield men de plaatselijke bakker een groot deel van het jaar buiten de deur. Een gemiddeld huishouden had voor broodkoren ongeveer een kwart hectoliter per week nodig. Van april tot augustus nam het gemaal van de bakkers bij de plaatselijke molen toe. Tijdens de zomermaanden had de dorpsbakker een grotere omzet. Dit kwam vooral door de keuters die vroegtijdig hun koren opgeteerd hadden en ook de huurboeren, die hun pacht veelal in natura betaalden, waren dan soms aangewezen op de bakker. Ook kon men, wanneer men niet over een oven beschikte, zijn eigen meel naar de bakker brengen die tegen vergoeding het brood bakte. In 1864 betaalde men in Rolde, waar toen al drie bakkers werkten, vijf cent voor het laten bakken van een stoet en voor een roggebrood een paar

centen. Zij die zelf bakten waren niet zuinig met eieren en melk, die zè toch hadden. Maar wanneer men naar de loonbakker ging, was het niet zeker of men goede waar retour kreeg. Aan de andere kant was het ook niet zeker dat de bakker het beste koren kreeg aangeboden!

Toch raakte het zelf bakken van brood en stoet in de loop der tijd meer op de achtergrond. Uit een opname van 1853 blijkt dat er in Rolde een ommekeer ten goede voor de bakkers is ingetreden.

Warmelt Warmelts verwerkte 800 kg. meel per week, Bastiaan Haange kwam tot 500 kg. en Harm Pieters de Wit tot 420 kg. Alle drie bakten ze ook beschuit en koek. De twee bakkers in Balloo en Grolloo waren slechts broodbakker. Geert Timmer verwerkte 325 kg. meel per week en Harm Ratering 200 kg. Wel dienden de klanten nog zelf hun brood op te halen. Daartoe blies de bakker op zijn hoorn ten teken dat

het brood klaar was. Op oude uithangborden bij bakkerijen zag men dit vaak uitgebeeld.

Tiesing maakt melding van het feit dat er na 1890 op de boerenerven geen nieuwe bakovens meer werden gebouwd en dat de bakkers met welgevallen de bestaande zagen instorten. Niet dat er meteen gouden tijden voor de bakkers aanbraken, want ook hun aantal zou toenemen waardoor de concurrentie heftiger werd. Daar staat tegenover dat de Drentse bevolking in het laatst van de 19^e eeuw een periode van groei doormaakte. Er kwam een nijverheid op gang en het aantal middenstanders nam toe. Zij hadden zelf geen of te weinig koren en waren potentiële

dat tot het begin van 1900 nog geheel uit handwerk bestond. Het afmeten van de ingrediënten en het schatten van de juiste temperatuur van de oven gebeurde op het oog en het deeg werd nog met de voeten in de trog gekneed.

Drents gebak

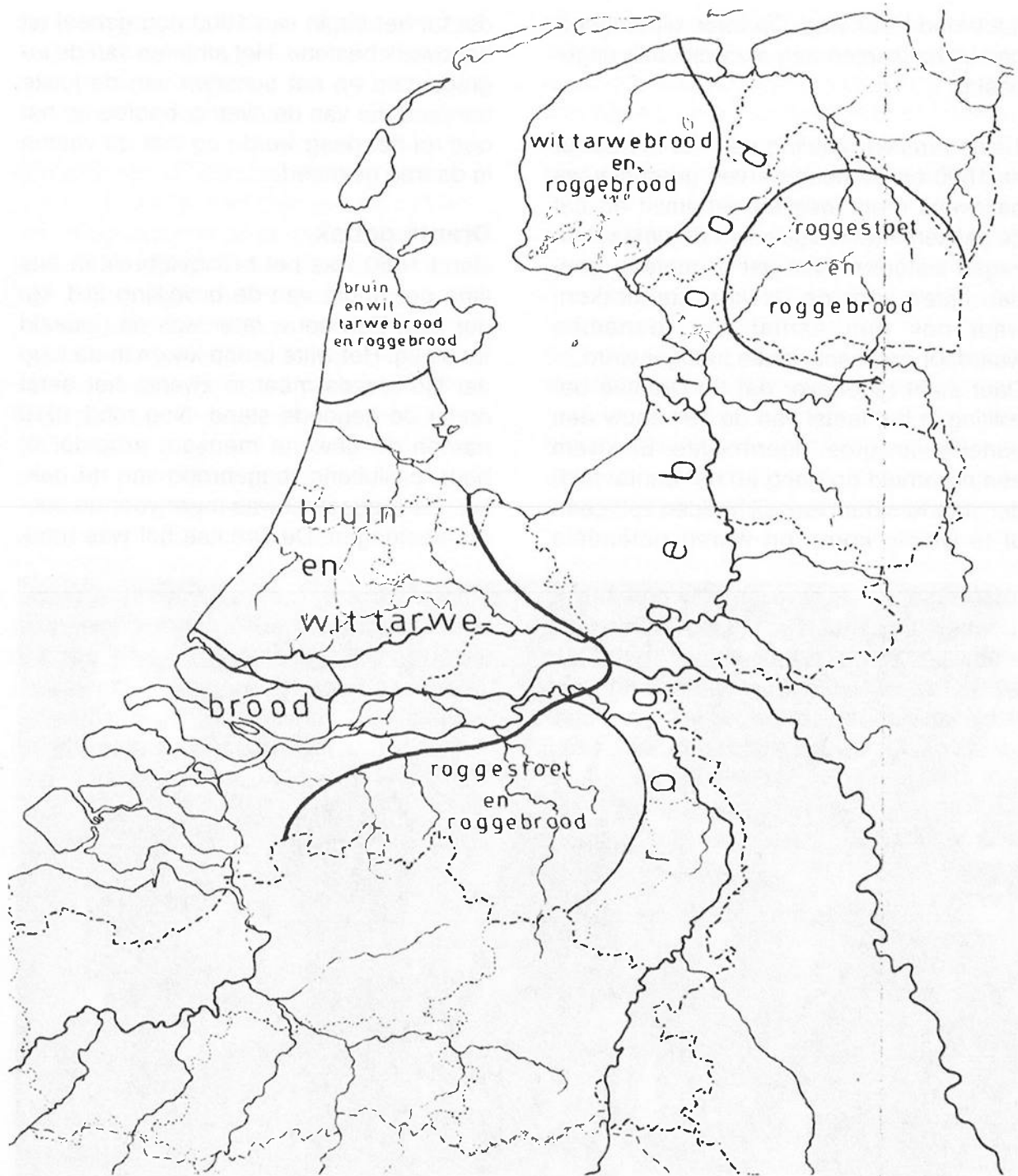
Rond 1880 was het broodverbruik in ons land per hoofd van de bevolking 201 kg. per jaar. Een eeuw later was dit gedaald tot 56 kg. Het witte brood kwam in de loop der tijd steeds meer in zwang, het eerst onder de gegoede stand. Nog rond 1910 namen de gewone mensen, arbeider of boer, uitsluitend roggebrood van de bakker. De roggestoet was meer voor de zonen feestdagen. De Drentse bol was rond,

Koekhappen. (uit: Gerrit Kuipers, "Vroeger volksleven in Drenthe")

klanten van de bakker. Andere landbouwmethoden, waarbij het zelf verbouwde graan als veevoer werd gebruikt, waren mede de oorzaak dat de traditie van het eigen gebakken brood op de achtergrond raakte. De opkomst van specialismen, zoals de broodbakker, begon vooral in de kerkdorpen. Het was een zwaar beroep

tweederde roggebloem, een derde tarwebloem en op de vloer gebakken. Eventueel met krenten er door voor de zondag. Krentenbrood was vrijwel in het gehele land het meest gebruikelijke feestbrood. In feite vervulde het vroeger de functie die gebak nu heeft. Gebak was, zeker in Drenthe, in het begin van 1900 nog nauwelijks

Broodgebruik omstreeks 1900-1920.

(uit: Jozien Jobse-van Putten, "n Brood is ginnen stoeten")

bekend. De bakkers in Rolde zorgden voor goed brood, maar om fijn gebak kwam men bij hen tevergeefs. Iets meer alledaags was koek en oude wievenkoek. De verschillende brood- en koekvarianten vervulden samen de functie van het hedendaags gebak. Hieruit volgt dat brood in het verleden niet de betekenis van "zo maar"

een alledaags product had. Het stond zo hoog in aanzien dat het de basis kon vormen van diverse soorten feestgebak die een rol speelden bij allerlei gelegenheden. Er waren niet alleen langwerpige maar ook ronde krentenbroden, broden die zwart zagen van de krenten, maar ook broden waar je van de ene krent naar de andere

krent moest fietsen. Daarnaast konden er ook nog rozijnen en sucade in zijn verwerkt. Aan het begin van de 20^e eeuw waren er nog steeds tal van mensen die hun eigen brood bakten. Hoewel het niet ongebruikelijk was dat men zijn brood voor de feestdagen bij de bakker kocht.

Vele gemakkelikheden werden vroeger bij de bakkerij of elders georganiseerd. Zowel bij de bakker, als op bijvoorbeeld boel-dagen was het koekslaan populair. Op een hakblok werd een reep koek gelegd en dan moest één van de twee deelnemers met een soort hakmes de reep koek met een van te voren overeengekomen aantal slagen in de lengte door midden slaan. Als het de hakker lukte mocht hij de koek houden. De ander moest betalen.

Eenvoudig werk was het niet, want het mes scharnierde, zodat met een bepaalde behendigheid geslagen moest worden. Op Palmzondag trokken de kinderen met hun versierde palmpaas -het haantien op een stokken- langs de huizen. Het van brood-deeg gebakken haantje werd besteld bij

de bakker. En tenslotte behoorde het koek-happen door de jeugd tot de volksspel-letjes.

Arbeidsintensief

Ouderen herinneren zich dat er elke dag één of meer bakkers aan de deur kwamen. Nog vroeger was dit anders geregeld.

Twee keer in de week kwam de bakker langs met vrijwel alleen roggebroomd. Het had de nacht er voor in de oven gestaan en op dinsdag en woensdag werd er ge-vent. Donderdag bakte hij weer om vervolgens weer twee dagen te venten met zijn 6 en 12 ponders.

Iedere winkelier was vrij hoelang en wanneer hij zijn winkel open wilde houden. Uit sociale overwegingen wilde de overheid hier paal en perk aan stellen. Juist uit de kringen van de winkeliers was de tegenstand evenwel enorm. Het grootwinkel-bedrijf had zelf al een sluitingstijd van 's avonds negen uur ingevoerd. Bijna de gehele winkelstand beschouwde de sluitingstijd van negen uur als een aanslag op

Jan Hekker aan het venten in Deurze. (foto: collectie H. Hekker)

het voortbestaan van de kleine middenstander. Bovendien werd er in een bakkerij zeer hard en langdurig gewerkt. Officieel gold als arbeidstijd 66 uur per week, doch niemand hield zich daar aan. De wet op de nachtarbeid werd met grote tegenzin ontvangen omdat in feite alleen de knechts er iets bij opschoten. Het ergste was nog dat de Staat de bakkerij binnendrong, en nog wel in de nacht, bij uitstek de tijd van de bakker. Vaak had men naast de bakkerij ook nog een kruidenierswinkel, waar bijvoorbeeld ook klompen en petroleum te koop waren. Of een kleine keuterij met melkkoeien en een paar varkens in het hok om het overtollige brood kwijt te raken. Al met al was het een druk bestaan, maar de enige mogelijkheid het hoofd boven water te houden.

Ondanks dit drukke leven was de bakker over het algemeen een goed gemutst man. Natuurlijk toonde hij zich een echte middenstander die, misschien door schade en schande, of door een van huis uit meegekregen gevoel voor verhoudingen, geleerd had van zijn hart een moordkuil te maken. Een man die soms graag praatte, maar vooral iemand die precies wist wanneer hij zijn mond moest houden. Of, zoals een Drentse bakker zijn zoon voorhield: "Je moet blij kijken en niet lachen".

Decimering

De veelheid aan bakkers zorgde voor grote concurrentie. Vooral de opkomst van de zelfbediening, waar het fabrieksmatige brood werd verkocht, speelde daarin een rol. Tonnis Takens van de coöperatie De Dageraad was bijvoorbeeld zo'n kruidenier met brood en ventte er ook mee. Onder het motto: "niet voor het gewin, maar voor het gezin", zaten zijn klanten veelal onder partijgenoten van de SDAP. Jan Hekker, vroeger in dienst bij bakker Leupen, begon voor zich zelf met een broodloop. Daar stond zijn vroegere baas natuurlijk niet bij te juichen. Zijn producten betrok Hekker van bakker Willems en bakker Huisjes in Assen.

Jan Udding, de bakker van Anderen, ventte

ook in Rolde, evenals Luuk Brands uit Ekehaar. Het was niet ongewoon dat twee bakkers elkaar op hetzelfde erf tegen kwamen.

Rond 1960 staken de bakkers in Rolde de hoofden bijeen om te komen tot de oprichting van een centrale bakkerij. Alle bakkers uit de gemeente Rolde en Udding uit Anderen waren hierbij betrokken. Eerst zou de centrale gebouwd worden aan de Hunebedweg achter bakker Bos tegenover de voormalige kleuterschool. Later wilde men naar de plaats van Gezienus Kamps (nu Albert Hein). Toen het er echt op aan kwam de knoop door te hakken leden de plannen op het laatste moment schipbreuk. Het initiatief eindigde in algehele verdeeldheid. De onderlinge verhoudingen, die altijd goed waren geweest, liepen een behoorlijke deuk op. Enkele bakkers keken elkaar nooit meer aan...

Uit concurrentieoverwegingen waren de bakkers er al toe overgegaan zelf geen roggebrood meer te bakken.

Tegen de prijszetting van de gespecialiseerde broodbakkerijen was niet op te torren. Slechts een enkele bakker wist te overleven. Veelal zagen potentiële opvolgers het niet meer zitten de zaak over te nemen. In de zestiger jaren vond een sanering plaats waarbij er landelijk gezien 3000 bakkers mee ophielden. Wel kwam de klant later tot het voortschrijdend inzicht dat brood van de warme bakker kwalitatief beter was.

De bakkers die overleefden waren het gevecht met de standaardisering aangegaan en stelden vertrouwen in hun eigen kunnen. De ambachtelijke productie stelde hen in staat met de wensen van de klant rekening te houden. Een krentenbrood met extra krenten bestellen kan alleen bij de warme bakker. Flexibel inspelen op de wensen van de klant biedt perspectief voor de toekomst.

Rolde, Hunebedweg 1 - 3 1784-1807

De eerste bakker die we in Rolde aantreffen is Egbert Jansen die in 1784 voor komt

bij de belasting over de haardsteden. Hij was bakker en keuter, maar de mededeling dat hij vrij arm was en slechts weinig bakte, doet vermoeden dat de Roldenaren nog niet aan een bakker toe waren. Egbert Jansen was in Rolde geboren in 1762 als zoon van de wieldraaier Jan Egberts en Idigien Berents. Egbert had de werkplaats van zijn overleden vader omgebouwd tot bakkerij. Al voor 1794 hield hij het voor gezien, maar bleef wel in de straat wonen, een paar huizen verderop. In 1804 en ook op de lijst van weerbare mannen uit 1811 wordt zijn beroep als wieldraaier opgegeven. Bij de naamsaanneming in 1811 koos hij voor de familienaam Joesten. Egbert Joesten, alias Egbert Jansen, overleed op 2 april 1812. In 1794 treffen we in het vroegere huis van Egbert Joesten de bakker Lense Berents aan. Naast bakker was hij zoals gebruikelijk ook keuter en in tegenstelling tot zijn tot voorganger verdiende hij al iets meer. Toch werd zijn vermogen geschat op slechts f 200,—.

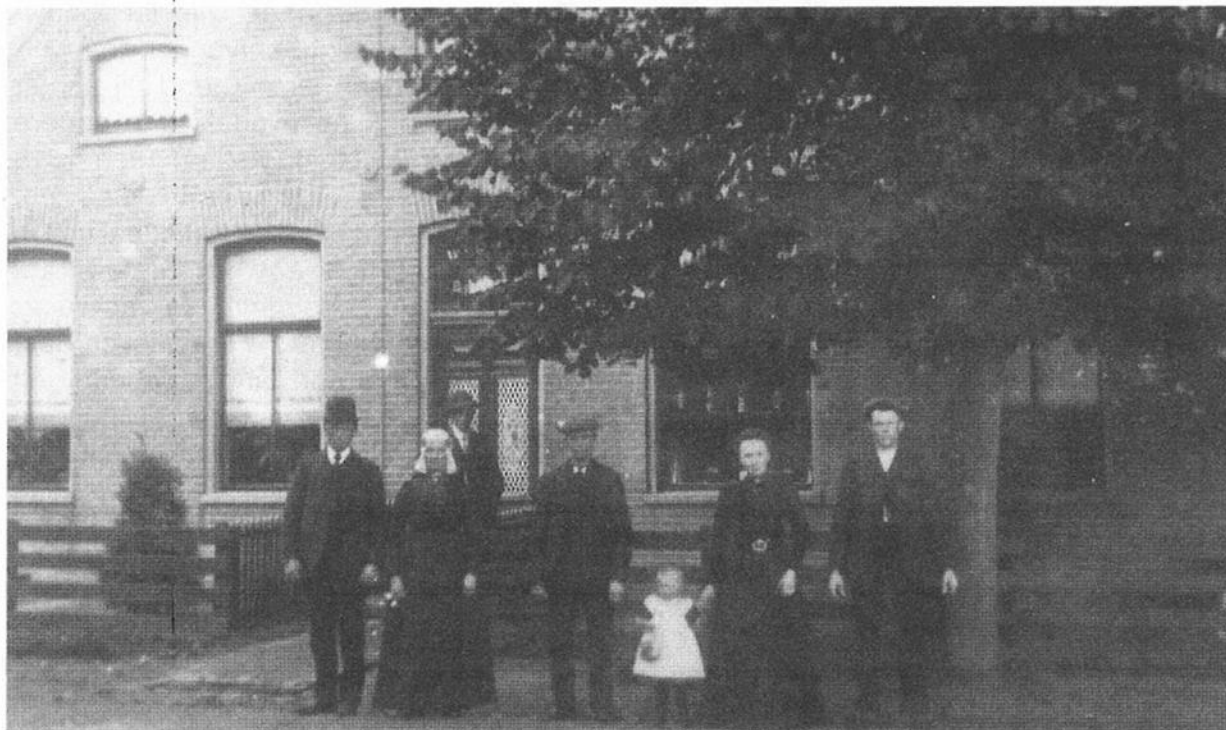
Lense Berents trouwde in 1791 in Roden met Harmanna Jans uit Assen. Mogelijk

dat hij zowel in Assen als Norg bakkers-knecht is geweest. Zijn tweede huwelijk met Jaapkien Hendriks uit Schoonloo werd in 1797 in Rolde voltrokken. Lense fungeerde in Rolde ook als pander bij verkopen. Hij overleed in 1807, maar vanaf 1804 is Lucas Warmelts bakker in het pand. Na het overlijden van Lense vertrok Lucas naar de overkant van de weg op nummer twee. Op het perceel van de vroegere bakkerij bevinden zich nu de woningen van Hilly Lubbers en F.L. Reitsema op no. 1 en op no. 3 tot voor kort mevr. L. Veldhuis.

Rolde, Hunebedweg 7 1787-1795

De in Vries geboren Arent Harms trouwde in 1745 te Rolde met Hendrikje Hars. Zij woonden in huis bij dominee Groot Holtman en bestierden voor hem de keuterij. Het betreft hier het tegenwoordige erf van Albert Bakker waarlangs de Hunebedweg loopt. Vroeger liep dit weggetje naar de Haonebietershoek.

Een zoon van Arent Harms, die de naam

Het pand Gieterstraat 3. Van rechts naar Links: Arent Haange, Jobkien Haange, Annie Haange (zuster van Willem), Willem Haange, Lammechien Haange en Harm Wilkens uit Peizerhorst. De man daarachter is een kostganger. (foto: collectie Feije Takens)

Snoeks zou aannemen, trouwde in 1787 met Jeichien Manting. Zij kochten een achter de pastorie gelegen huis van de kleermaker Jan Jurriens. Harm Arents Snoeks begon in het pand een keuterij met bakkerij. In 1795 verkocht hij het pand weer. Hetzelfde jaar blijkt dat Harm Snoeks plotseling in goede doen is geraakt. Zijn vermogen bedroeg toen f 6.000,-. Waarschijnlijk heeft hij een aardige erfenis ontvangen. Later treffen we hem aan op een markant punt in Rolde (Hoofdstraat 6). Het erf van de vroegere keuterij/bakkerij is gelegen aan de Hunebedweg 7 thans bebouwd door de familie O. Popkes.

Rolde, Hoofdstraat 8 1795-1807

In 1795 vinden we Harm Snoeks in het vroegere Camerlinghhuis. De Groninger Courant van 9 september 1794 bevat de advertentie waarin dit huis van stand te koop wordt aangeboden. De eigenaar prees het aan als een herenbehuizing op de plezierigste stand in Rolde. Het bevatte vijf à zes vertrekken, gang, kelder, keuken en grote schuur en zou zeer geschikt zijn voor een rentenier of om allerlei negotie te doen.

De verkoop ging niet van een leien dakje. Eerst in tweede instantie kocht Snoeks het huis voor f 1.105,- van de schulte Camerlingh. In: "Huizen van stand", wordt aangegeven dat Snoeks wordt omschreven als half boer en koopman en dat het huis verder meer in gebruik zal zijn geweest als boerderij. Er is in 1797 een vermelding dat hij bakker is en dus is in het pand de bakkerij gevestigd. Bovendien heeft hij dan vijf koeien en één jongbeest op stal. Het pand was ook nog voorzien van wat we tegenwoordig appartementen zouden noemen. Twee delen van het huis waren verhuurd aan voornamelijk gepensioneerde soldaten en ook Allard van der Scheer begon er zijn dokterspraktijk. Het einde van de bakkerij is niet goed aan te geven. Doch in 1805 en 1807 ontstonden er twee nieuwe bakkerijen in het dorp en dat zal betekenen dat Harm Snoeks er mee ophield. Nu

is op de plaats van het huis het hotel/restaurant Serano, voordien De Asselhorst, er te vinden.

Rolde, Gieterstraat 3 1843-1933

Bij oudere inwoners is nog de bakkerij van de familie Haange in herinnering. Oorspronkelijk was deze eigenerfde familie in Grolloo gevestigd. De eerste Haange in Rolde was Willem die gehuwd was met Henderkien Fix. Willem Haange was koopman, overleed als landbouwer en werd nooit bakker genoemd. Het is echter wel frappant dat vier van zijn zonen bakker waren. Het echtpaar woonde naast de kerk op nummer 3 (nu familie Bakker). Buurman was de bakker Harm Pieters de Wit en mogelijk dat dit bijgedragen heeft aan de beroepskeuze van de zonen Haange. De familie was in goede doen en had bezit in Grolloo, Rolde en Assen.

Willem Haange behoorde tot de categorie die kerkvoogd werd. Het aantal nakomelingen dat zou volgen maakte dat het familiebezit terug liep.

In 1852 stelde de familie zich borg voor Klaas Haange die naast zijn landbouwbedrijf ook gemeente-ontvanger zou worden. In zijn jonge jaren stond hij echter te boek als bakker, evenals drie andere broers. Daarvan bleef Bastiaan (geb. 1818 Rolde) bakker. Hij trouwde in 1843 met Lammigje Steenge en zij vestigden zich in haar geboortehuis aan de Gieterstraat nummer 3. De schoenmakerij van vader verhuisde naar het huisje er naast en Bastiaan begon met een landbouwbedrijf en een bakkerij. Hij was tevens beschuit- en koekbakker en in 1853 was de zaak uitgegroeid tot de op één na grootste van Rolde met een omzet van 500 kg. per week.

Lammigje Steenge overleed in 1853 en een jaar later hertrouwde Bastiaan Haange met Geesje Vlieghuis. Nadat hij ten tweede male weduwnaar was geworden trok Bastiaan zich terug in de Hunebedweg. Dit was het pand waar we eerder de oudste bakkerij van Rolde aantreffen, maar dat bewoond was geweest door de kleerma-

ker Lambert Krabben. Haange deed toen alleen nog een beetje boerenbedrijf en was van 1874 tot zijn dood in 1889 wethouder van Rolde. Zijn erfenis bedroeg f 16.476,-, maar helaas stond daar f 12.750,- schuld tegenover. Er restte dus f 3.726,- en dat werd verdeeld tussen de twee zonen van bakker Roelof Luinge te Grolloo, Willem Haange, bakker te Rolde, smid Geert Kamps te Eext en Hendrik Haange, bakkersknecht te Zuidlaren.

De bakkerij aan de weg naar Gieten werd voortgezet door Willem Haange die in 1879 gehuwd was met zijn nicht Henderkien Haange (geb. 1858 Eext).

Ten tijde van het huwelijk was Willem meerderjarig, maar het gedwongen huwelijk met zijn tien jaar jongere nicht zal op de nieuwjaarsvisites in het dorp wel onderwerp van gesprek zijn geweest. Haar vader was bij het huwelijk aanwezig, maar de getuigen waren niet verwant. Het dochtertje dat in juni geboren werd kreeg de naam Lammigje, naar Willems al lang geleden overleden moeder.

Schoonvader Arend Haange kwam in 1873 als weduwnaar van Eext naar Rolde en had tot zijn dood een keuterij. De eerste jaren van hun trouwen woonde het jonge paar er bij in. Als enigst kind erfde zij dit

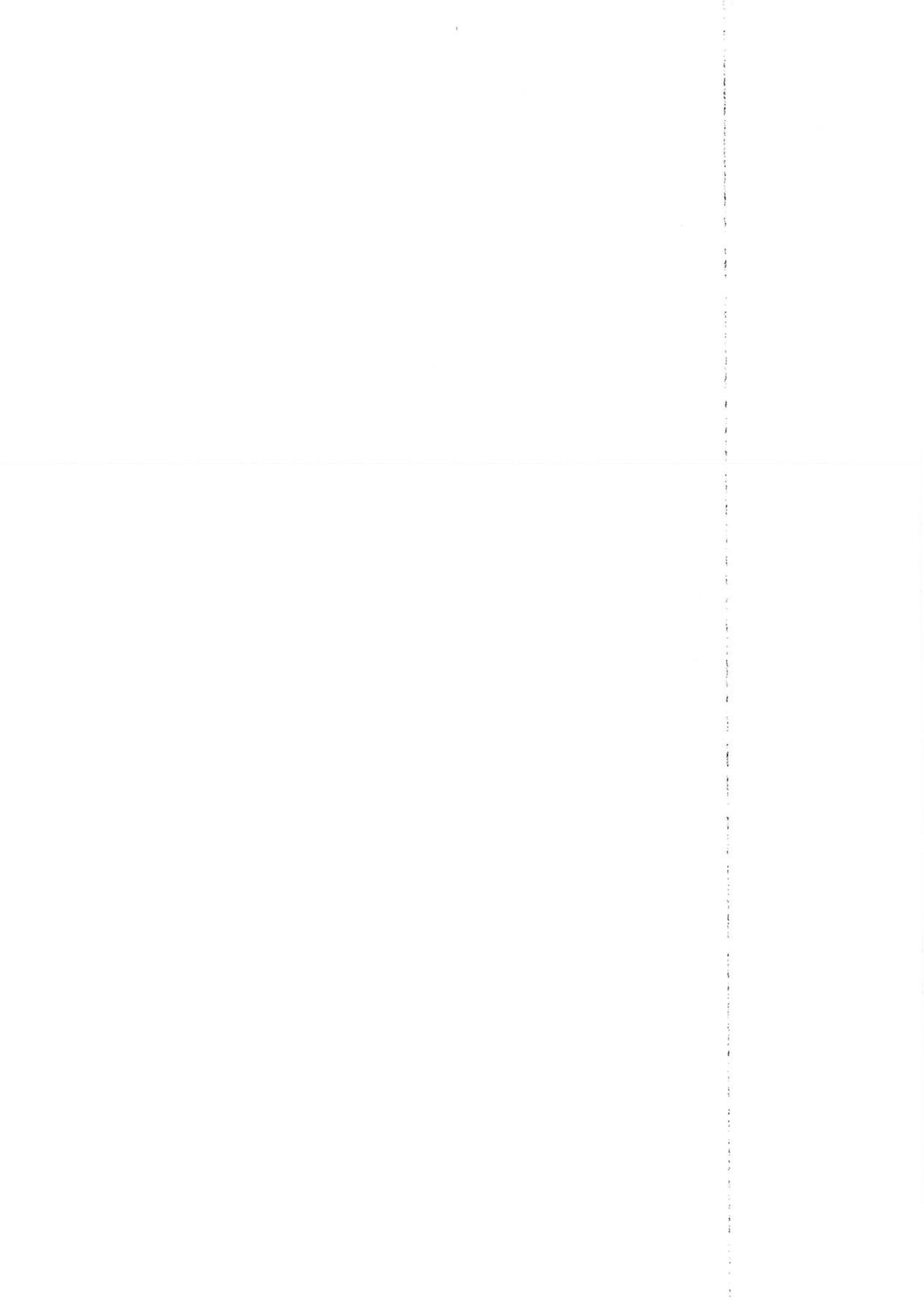
huis met bouwland en heide ter waarde van f 1.370,-. Daar kwam nog bij een lening van f 1.000,- die verstrekt was ten laste van de molenaar Jan Brands. Nadat Willems familie zich bij de situatie had neergelegd treffen we Willem Haange en zijn vrouw aan op de bakkerij aan de Gierterstraat.

De zoon Arend Haange die in 1910 trouwde met Jacobje Nijmeijer uit Rolde nam dat jaar de bakkerij over. Uiteraard waren zij er ook boer bij. In 1916 werd de boedel van Willen Haange verdeeld tussen Arend Haange bakker te Rolde en Harm Wilkens landbouwer te Peize. Het betrof de winkel met woonhuis en een arbeiderswoning met diverse percelen bouw- en weiland, nog een onverdeeld huis met bouwland en een verstrekte lening van f 2.000,- aan de Asser melkfabriek. Verder diverse kleinere leningen en zes obligaties van f 250,- ten laste van de gemeente Rolde. Het ging om f 19.059,- en dat was een voor die tijd niet te versmaden bedrag.

De bakkerij van Arend Haange werd op 4 oktober 1933 opgeheven en toen werd alleen het landbouwbedrijf voortgezet.

Nu is het huis bewoond door de familie Jongman.

De bakker om de hoek

Deel 2: Rolde en Balloo

H. M. Luning

Rolde, Hoofdstraat 14

1805-1847

1871-1887

Tot in 1804 woonde de wever Lucas Jans in het pand A 68 te Rolde. Een jaar later werd er de bakkerij van Jannes Wolthuis gevestigd. Om de zaak te financieren sloot hij een lening van f 1.400,- bij E. van Wijk te Assen.

Jannes Wolthuis was geboren in 1772 te Losdorp. Bij zijn huwelijk in Roden met Marrechien van Wijk in 1799 is hij bakkersknecht op de Nietap. In 1803 zit het echtpaar in Onderdendam en in december 1805 in Rolde. De weverij van Lucas Jans werd omgebouwd tot bakkerij.

In 1820 vertrok het echtpaar naar Gasselternijveen. Op een lijst ten behoeve van de restauratie van de Rolder toren vinden we het pand bewoond door bakker Hendrik Veldkamp. Hij was geboren in 1781 te Wittelte als zoon van een landbouwer en trouwde in 1825 met Zwaantje Lovise. Volgens het kadaster was Veldkamp in 1832 eigenaar en bewoner van het pand en was hij er ook landbouwer bij.

De hoek vanaf de vroegere bakkerij van Pots aan de Middenstraat tot aan de bow-

ling, het vroegere logement Ottens, behoorde bij het vrij grote huis.

Het werd getroffen door de brand in 1836 bij de buurman, winkelier Huizing. De familie Veldkamp vertrok toen uit Rolde. Volgens de kadastrale gegevens is het pand meteen herbouwd. Vermoedelijk door dokter Allard van der Scheer die het pand ook weer van een bakkersoven voorzag. In september 1836 was de bakkerij verhuurd aan Jan Pots. Deze Jan Pots was geboren in Assen in 1809 als zoon van de koopman Gerrit Roelofs Pots. De familie bracht verscheidene bakkers voort en ook de huidige bakkers Pots zijn loten van dezelfde stam.

Pots trouwde in 1832 te Beilen met Maria Elizabeth Uri die weldra overleed. In 1836 trouwde hij opnieuw in Beilen met Hendrikje Klooster. Hun verblijf in Rolde was kortstondig. In 1839 bracht Allard van der Scheer het huis aan de koop waar met veel succes een bakkerij werd uitgeoefend, maar dat ook voor allerlei andere doeleinden geschikt zou zijn. Het pand werd gekocht door bakker Pieter Woudman te Vries voor f 1.335,-. Pieter Woudman was in Rolde geen onbekende.

Verkoop van huis en bakkerij, benevens groenland, bouwland en waardeel te Rolde, toebehoorende aan Pieter Woudman, bakker aldaar. Het huis bestaande in winkel, keuken, kamer, bakkerij en achterhuis, en geschikt tot allerlei neringen. Zal gehouden worden te Rolde ten huize van de weduwe Jannes ten Oever, op zaterdag den 4 December 1847, des voormiddags te 11 uur.

H. H. VAN LIER.

Advertentie uit de Provinciale Drentsche en Asser Courant

In 1826 was hij bakkersknecht bij Lucas Warmelts. Hij was in 1805 geboren in Meppel als zoon van de bakker Gerrit Woudman. In 1828 trouwde Pieter met Hendrikje Zuring uit Amen. Als getuigen traden op de molenaar Martinus Wolters uit Rolde en Geert Strating, bakker te Zuidlaren. De laatste was vermoedelijk zijn vroegere werkgever.

In 1847 verkocht Woudman de bakkerij met groenland, bouwland, waardeel en bergplaats voor takkenbossen. Het huis werd gekocht door Lucas Warmelts voor f 930,-. Pieter Woudman vertrok naar Assen waar hij met zijn zoon Harm nog vele jaren bakker was.

Lucas Warmelts had in het dorp een concurrent opgekocht. Hij zorgde er voor dat zich daar voorlopig geen bakker meer vestigde. In 1860 werd het huis bewoond door Siccoba Fenna Tjassens, doch in 1871 is Roelofje Scholten, weduwe van de bakker A. van der Wolde uit Borger, eigenaresse. Voor haar zoon Gerard vroeg zij aan het gemeentebestuur een oven in het huis te mogen bouwen omdat zij in de mening verkeerde dat zij daar een vergunning voor nodig had. Dit was niet het geval en het pand werd voor de tweede keer bakkerij. Na het vertrek van Gerard zal zijn jongere broer Jan de zaak nog enige tijd hebben voortgezet. Jan van der Woude vertrok in 1887 naar Borger en het pand werd vervolgens voor diverse doeleinden gebruikt. Tegenwoordig is op de plaats van de vroegere bakkerij een cadeaushop gevestigd.

Rolde, Hunebedweg 4

1807-1983

Na een korte periode aan de overkant van de Hunebedweg te hebben gewoond, vestigde Lucas Warmelts zich als bakker in een keuterij die hij van Hendrik Boer had gekocht. Lucas Warmelts was geboren te Beilen in 1778 uit het huwelijk van de smid Warmolt Jansen en Lammechien Jansen. Kerkelijke attestaties geven aan dat hij het bakkersvak leerde in Meppel en Coevorden. Lucas trouwde in Dalen in 1802 met de

boerendochter Hillechien Lucas (Dolfing) van Orvelte.

Het echtpaar zag kans z'n bakkerij in Rolde tot grote bloei te brengen. Een gedegen opleiding en mogelijk een breder assortiment dan de collega's lagen daaraan ten grondslag. We zien dat geregeld stukjes grond worden gekocht of dat het echtpaar een hypotheek verstrekt. In 1827 werd Lucas weduwnaar en voor de zoon Warmolt, die in 1832 al volop meewerkte in de bakkerij, werd een contract van plaatsvervangende voor de militaire dienst afgesloten. Hendrik Berents uit Roden werd in zijn plaats soldaat.

In de periode 1839-1841 treffen we Lucas Warmelts aan als gemeenteraadslid. Hij had zich toen al gedeeltelijk teruggetrokken en in 1847 kocht hij de bakkerij van Pieter Woudman er bij om te gaan rentenieren (Hoofdstraat 14).

Na de totstandkoming van de gemeentewet 1851, waarbij raadsleden voortaan rechtstreeks gekozen werden door de inwoners van de gemeente, was Lucas Warmelts van 1851-1853 wethouder. In dat laatste jaar overleed hij en de kinderen verhuurden zijn woning aan Siccoba Fenna Tjassens. De erfenis werd verdeeld tussen Warmelt Warmelts, bakker te Rolde, Aaltje Warmelts gehuwd met bakker Arend Ebbinge van Peize, Lammigje Warmelts gehuwd met de landbouwer Roelof Suichies in Nijlande en de ongehuwde Harmtje Warmelts. Er werd ongeveer 25 ha. land door hen verdeeld. In 1853 was de bakkerij, mede door de overname van Woudman, uitgegroeid tot de grootste van het dorp. Er werd 800 kg bloem per week verwerkt. Warmelt Warmelts had toen al een aantal jaren de leiding van het bedrijf. Hij was geboren in 1813 en trouwde in 1837 met Jantje Hagting, een dochter van de volmolenaar Luderus Hagting en Geesje Smeenge. Er werden drie dochters geboren, met name Geesje, Marchien en Niesje en in 1852 Lucas en 1854 Luderus die in de volksmond Derus werd genoemd.

Vader overleed in 1866 en moeder in 1868. De beide zoons waren op dat moment nog

Lucas Warmelts en Jantien Bakker (foto's: collectie mevr. J. Warmelts-Veninga)

te jong om de zaak over te kunnen nemen. Waarschijnlijk met behulp van een knecht hielden de oudere zussen de bakkerij draaiende. Geesje en Niesje bleven ongehuwd en woonden in 1880 met een paar nichten in het huis naast de bakkerij op no. 16. Het betrof een groot oud pand waar Jannes ten Oever brouwer, herbergier en landbouwer was geweest.

De dames Warmelts stonden als landbouwers ingeschreven.

Luderus Warmelts trouwde met Aaltje Venekamp en werd molenaar te Norg. Eén van de getuigen bij dit huwelijk was de bakker Willem Haange uit Rolde. Een bewijs voor de goede verstandhouding tussen beide families. Marchien Warmelts trouwde met Albertus de Vries, die molenaar was in Smilde. In 1877 trouwde Lucas Warmelts met Jantien Bakker een boerendochter uit Peeloo. Als getuige bij dit huwelijk noemde broer Luderus zich nog bakker. Verder treffen we onder de getuigen aan de molenaar Lucas Brands uit Rolde.

De bezittingen van de familie Warmelts bleven lange tijd onverdeeld. Ten noorden van de bakkerij woonde de landbouwer Hendrik Eggens die in 1883 naar Assen vertrok. Dit was een mooie gelegenheid meer ruimte bij de bakkerij te creëren. Het pand werd door Warmelts afgebroken. De bakkerij was in 1877 overgenomen door Lucas Warmelts. Uit zijn huwelijk met Jantje Bakker kwamen vijf kinderen voort, waarvan één jong overleed.

De vader overleed in 1895 en weer deed zich de situatie voor dat de opvolger nog te jong was de bakkerij over te kunnen nemen. Voor de successie werd het vermogen van Lucas Warmelts op f 4.642,- vastgesteld. Daaronder was de bakkerij met gereedschappen en 23 ha. land.

De takkenbossen van de laatste twee jaar moesten nog betaald worden, maar dat waren ook de enige schulden. In 1910 stond Jantje Bakker ingeschreven als bakkersche. Met behulp van personeel zette zij de zaak voort.

De zoon Warmelt Warmelts trouwde in

1905 met Harmtien Brouwer en zij bestierden vanaf toen de naastgelegen boerderij van de inmiddels overleden tantes. Later vertrokken zij naar Eleveld. Jan Warmelts trouwde in 1916 met Marchien van Rein uit Gasteren. Dit echtpaar was voorbestemd de bakkerij over te nemen. Zij deden dit in 1921 met verve, maar weer sloeg het noodlot toe. Hun oudste zoon Lucas die vanaf 1939 de banketbakkerij deed, stierf toen hij vlak voor trouwen stond. Zijn broer Albert werkte nog wel enige tijd in de bakkerij, maar voelde er niet voor. Hij trouwde met Geesje Woldman en kwam in het gelijknamige transportbedrijf in Gieten terecht. Dit betekende het einde van bakkerij Warmelts. Onder nummer bood Jan Warmelts de zaak te koop aan. De in Gieten geboren Hendrik Bos kocht de bakkerij. Hij was zoon van een tuinman en had als bakkersknecht gewerkt bij Warmelts en Pranger in Gieten. Bos trouwde in 1949 met Hinnie Hindriks van Gasselte. Het paar ging naar Noordbroek waar ze een bakkerij kochten. Doch Drenthe konden ze niet vergeten en ze grepen de kans aan om in Rolde te beginnen. Voor de bakkerij betaalde hij in 1952 een bedrag van f 8.000,-, voor over-

name van de machines f 2.000,- en voor goodwill f 10.000,-. Al met al was het nog steeds een behoorlijke bakkerij en over de eerste twee maanden kon hij tevreden zijn over de omzet. In die periode werd een winst gemaakt van f 309,14. Zowel sinterklaas als de kerstdagen vielen er in, maar de perspectieven leken goed. Hij had dan ook de hele gemeente plus Anderen tot zijn werkterrein. In het begin gebeurde alles met de bakfiets, maar weldra werd een auto aangeschaft.

Om meer ruimte te creëren werd de oude bakkerij verbouwd. De vroegere paardenstal en de koestallen werden afgebroken en ook het "husie" achter in de schuur verdween. In de nieuwe bakkerij kwam een oven op oliestook. Later werd deze weer vervangen door een gasoven, wat toen het modernste was op dit gebied.

Rond 1960 hield men op met het zelf bakken van roggebrood. Tegen het fabrieksmatige gesneden brood was niet te concurreren. Rond die tijd bezocht Bos ook regelmatig de Zuidlaardermarkt met zijn producten. Vooral de Zuidlaarderbollen waren gevraagd. Mede door zijn voorbeeldige vakopleiding werd er een beroep op

V.l..n.r.: Gerard Leever, Freddy Bos en Hendrik Bos. (foto: Janny Bos)

*Het interieur van bakkerij Bos in Rolde na een verbouwing in de jaren '80 van de vorige eeuw.
(foto: Feije Takens)*

hem gedaan om overal in den lande op te treden als examinator voor aankomende bakkers. Hij reisde heel wat af met de trein. Zijn vlotte babbel speelde hem daarbij wel eens parten omdat hij in de trein aan de praat raakte en vervolgens vergat op het goede station uit te stappen. Verder was Bos jarenlang voorzitter van de Drentse bakkersbond en uit dien hoofde lid van het landelijk bestuur. Al deze zaken kon hij alleen volbrengen omdat zijn zoon Freddy al flink in het bedrijf meehielp. Freddy Bos trouwde in 1973 met Jannie Smeding en zij namen de zaak toen over. In 1983 waren ze genoodzaakt de bakkerij te beëindigen en het pand werd verkocht. Sindsdien is de zuivelwinkel Karwij er gevestigd.

Rolde, Gieterstraat 18 1860-1887

Op huisnummer A 39 werd in 1860 als bakker ingeschreven Roelof Ottens, geboren in 1835 in Rolde en gehuwd in 1860 met Aaltje Meertens (geb. 1839 Gieten)

Hij was een zoon van Willem Ottens en Aaltje Elling. Het huis waarin ze woonden was in 1842 door Aaltje Elling gesticht op de plaats waar in 1832 Arend Kalverkamp kastelein was. Voor 1860 werd er logement gehouden door Aaltje Elling die in 1836 al weduwe was. Haar zoon Roelof was in 1860 eigenaar van het huis met erf en begon met een bakkerij naast het boerenbedrijf en logement.

Uit het huwelijk van Roelof Ottens kwamen dertien kinderen voort. Men zou zeggen dat er nog nauwelijks ruimte was in het logement en toch werden er in die tijd vrijwel alle openbare verkopeningen in Rolde gehouden. Roelof Ottens overleed in 1887 en dat betekende het einde van de bakkerij. Zijn erfenis, het halve vermogen, werd getaxeerd op f 1.678,-. Bij de nalatenschap werden de bakkersgereedschappen expliciet genoemd. Aaltje Meertens zette het logement alleen verder voort. In 1910 verkocht zij het pand aan Berend Doedens te Rolde voor f 2.400,-. Ook de

landerijen bracht ze aan de koop en vertrok vervolgens naar Gieten. Nu vinden we op dezelfde plaats van het huis de boerderij van E. Westebring.

Rolde, Grote Brink 21 1925-1976

Bij oudere Roldenaren is nog de ongehuwde bakker Geert Ottens bekend. Wat niemand wist is dat zijn naam officieel Harm Geert was. Hij was een zoon van de landbouwer Willem Ottens en Pietertje Takens en geboren in Rolde op 1 juli 1899. De huiselijke omstandigheden waren niet van dien aard dat hun kinderen een gelukkige jeugd kenden. Geert kwam in huis bij zijn al getrouwde broer Roelof. Later ging hij wel met zijn ouders naar Assen en kwam terug om bakkersknecht te worden bij Haange. Daarmee koos hij voor hetzelfde vak als zijn grootvader die bakker was geweest aan de Gieterstraat no. 18. Ook Geerts ouders kwamen weer naar Rolde en bouwden in hun huis in 1925 een bakkerij voor hem aan de Grote Brink, doch in 1929 kwam het tot een echtschei-

ding. Het was een kleine bakkerij en de oven werd nog gestookt met takkenbossen. Geert bewaarde ze op een stuk land aan de overkant van de brink. In 1940 vertrok Geert Ottens naar Tilburg. Omdat de eigenaar vertrokken was werd de zaak eind 1942 ambtshalve opgeheven bij de Kamer van Koophandel.

Tijdens de oorlog woonden in het huis Roelof Kwant en zijn vrouw. Door de omstandigheden gedwongen kon hij zijn beroep niet meer uitoefenen en werd hij broodventer. Een oom van hem bakte nog wel tijdelijk brood voor hem, maar later betrok hij zijn producten van bakker Pots.

In 1949 werd het pand gekocht door de kruidenierszoon Reinder Lesschen. Zijn opleiding tot bakker had hij gekregen bij Lunsing in Grolloo, Udding te Anderen, Vos in Gieten en Hoven in Rolde.

Hij trouwde in 1949 met Fennechien Oosting van Eext, maar overleed al in 1953. Na een moeilijke periode hertrouwde zij met de in Gasselternijveen geboren Tito Fekken. Deze was brood- en banketbakker en stamde uit een echte bakkersfamilie. Ge-

De voormalige bakkerij aan de Grote Brink 21 in z'n huidige staat. Het bovenlicht boven de voordeur herinnert nog aan de voormalige bestemming. (foto: Feije Takens)

vent werd met een mand voor op de fiets en met een bakfiets. Doch weldra werd een auto aangeschaft.

De klantenkring strekte zich uit tot Rolde, Papenvoort, Amen, Deurze en Balloo. De oven was intussen geschikt gemaakt voor oliestook, maar in 1974 deed zich in de bakkerij een gasontploffing voor. De oven scheurde en het halve dak vloog in de lucht. Gezien hun leeftijd loonde het niet de moeite een nieuwe oven te bouwen. Daarom werd er, tot het moment dat Fekken vijfenzestig werd, bakkerswaar betrokken van de broodfabriek Trip in Assen. In 1976 werd de zaak voorgoed gesloten. Het huis wordt nog steeds door de familie bewoond.

Balloo, huisnummer 35 1838-1879

Moeilijk te traceren is de persoon van Geert Timmer die in het bevolkingsregister staat ingeschreven als akkerbouwer en toch bakker was. Hij was een zoon van de landbouwer Klaas Timmer en Geesje Harms en geboren in 1800 te Rolde. Bij zijn huwelijk met Margje Deenen (geb. 1805) is hij bakkersknecht in Norg. Als in 1839 hun zoon Klaas ter wereld komt wordt de vader bakker genoemd. Bij de andere kinderen is dat steeds landbouwer.

Doch in de acte van de markescheiding in 1850 komt Geert Timmer voor als bakker te Balloo. Door de boeren van het dorp werd hij kennelijk meer voor bakker aanzien. Dit was niet ten onrechte omdat hij in 1853 325 kg bloem per week verbakte. Daarmee was hij half zo groot als Warmelts en Haange in Rolde, maar groter

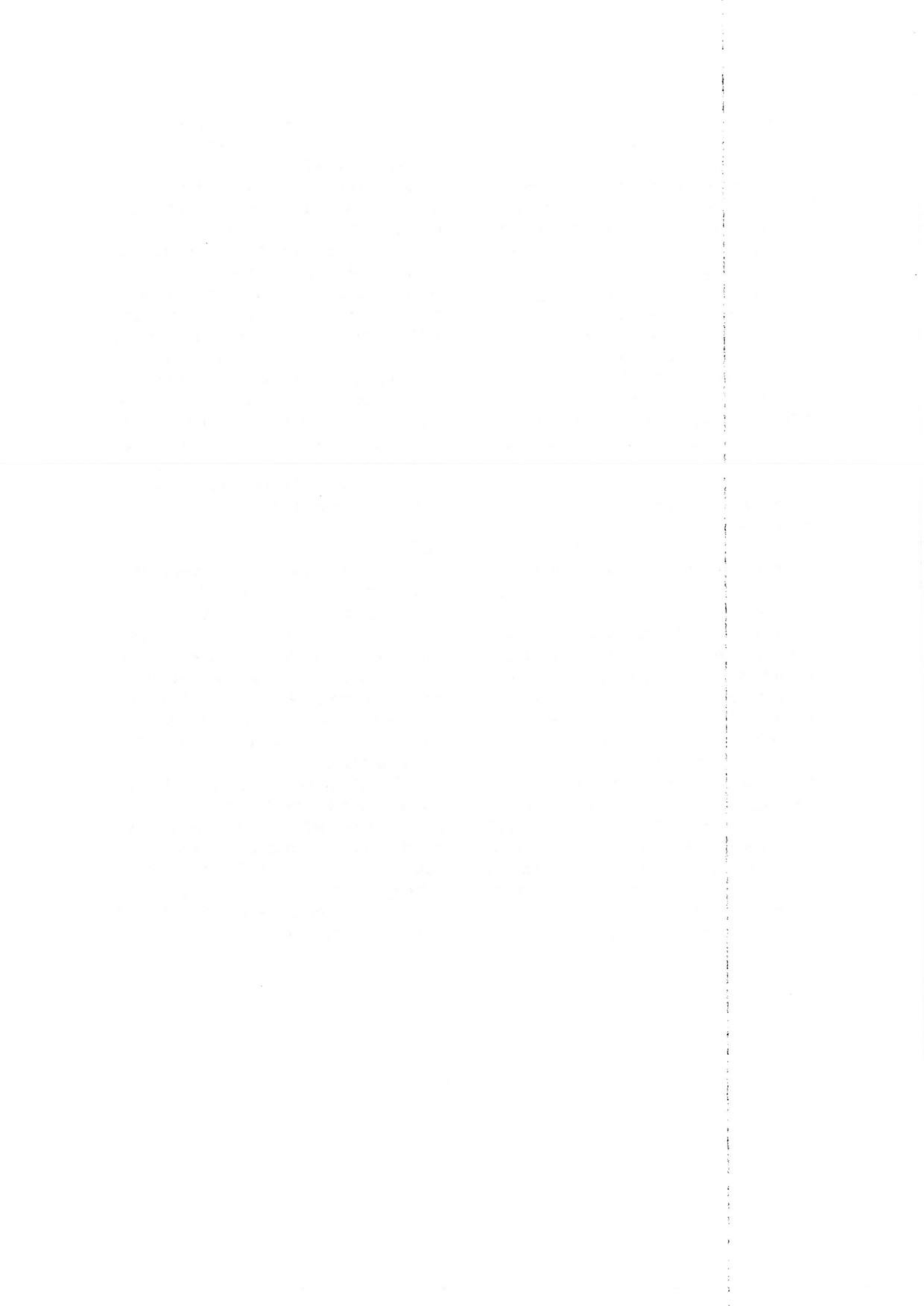
dan de andere bakkers in de gemeente. Ondanks het gebruik van enig land en een voor die tijd redelijke bakkerij, ging het de familie financieel niet goed. Bij het overlijden van Margje Deenen in 1873 bedroeg het totale bezit van het echtpaar f 730,-. Geert Timmer overleed in 1879 en was toen geheel onvermogen.

Dochter Geesje trouwde met de bakkerszoon Albert Wolthuis uit Gieten. Vanaf 1870 woonden zij bij Geert Timmer in huis. Wolthuis zal meegewerkt hebben in de bakkerij, hoewel ook hij steeds arbeider of landbouwer wordt genoemd. Aan te nemen is dat de bakkerij als een nachtkaars uit ging en we treffen Wolthuis later aan als arbeider in Loon. Het erf van de vroegere bakkerij draagt nu het nummer 35 en wordt bewoond door de familie Hollander.

Balloo

In 1889 wordt onder Balloo ingeschreven Klaas van der Werf, geboren 1836 te Roden en bakker van beroep. Hij was gehuwd met Johanna Molenaar uit Assen. In 1863 was hij bakker in Norg en via Assen kwamen zij naar Balloo. Ook van zoon Jan wordt vermeld dat hij bakker is. Beide heren zullen hun beroep uitgeoefend hebben, niet in Balloo, maar bij één van de Rolder bakkers.

Ook Roelof van Dalen werd in 1897 ingeschreven als bakker te Balloo. In de uitgave "*Balloo het mag mij nog heugen*", wordt Van Dalen opgevoerd als mogelijke bakker in het dorp. Dit is zeer onwaarschijnlijk omdat hij volgens het bevolkingsregister nog hetzelfde jaar naar Noord-Amerika is vertrokken.

De bakker om de hoek

Deel 3: Rolde en Balloo

H. M. Luning

Rolde, Kerkbrink

1816-1875

De vroedvrouw Annechien Sikkens woonde jarenlang aan de Kerkbrink in het huis met nummer 5. Na haar overlijden treffen we in het pand de bakker Harm Pieters de Wit aan. Hij was geboren te Veendam in 1793 en gehuwd met Margje Zegers. Omstreeks 1816 is hij eigenaar van dit boerderijtje waarin intussen een oven was gebouwd. Het verbruik van 429 kg bloem per week geeft in 1853 aan dat hij de kleinste bakker in Rolde is. Na verkoop van het pand aan zijn opvolger bleef hij er bij in wonen. De Wit overleed, niet als De Wit, maar onder de naam Lukkies. Het bleek dat hij de voornaam van zijn moeder tot achternaam had gemaakt. Dit ondanks het feit dat een zoontje van hem in 1825 onder de naam De Wit is ingeschreven en ook als zodanig overleed. Bakker Lukkies, zoals hij zich onrechtmatig ter ere van zijn moeder noemde, was niet onbemiddeld. Hij liet ongeveer 20 ha. land na dat door zijn erfgenamen toch op naam van wijlen H. P. de Wit werd verkocht. Zijn vermogen bedroeg f 6.138,—.

In 1865 was Derk Timmerman, geb. 1832 te Meppel als zoon van een scheepstimmerman, al eigenaar van de bakkerij geworden. Hij trouwde in Rolde met Jantje Oostebing en zal een aantal jaren in het

Rolde.

Op Donderdag 18 Februarij-1875.

des morgens te 10 uur, ten verzoeken van D. TIMMERMAN te Rolde, publieke verkoop van

pl. m. 30,000 STEENEN;

eene partij VLOEREN, IJZERWERK en verdor AFBRAAK, benevens 4 LINDBOOMEN.

Notaris: Mr. H. VAN LIEB.

Advertentie uit de Drentse en Asser Courant

Palmslag - Vast Goed - Rolde. Zaterdag 25 October 1902,

des avonds om 7 uur, zullen, ten huize van E. HOMMES te Rolde, publiek bij palmslag worden verkocht:

6 perc.

Groenland,

als: Oostert, groot 91.32 aren, ingezet op f 270.—; Entengoorn, groot 25.40 aren, in 4 perc., ingezet op f 176.—; Kattenstaart, gr. 2.89 aren, ingezet op f 17.—.

8 perc. **BOUWLAND**, als: Winkelakker, gr. 31.36 aren, ingezet op f 83.—; Holtakker, gr. 23.24 aren, ingezet op f 161.—; Voeling, gr. 47.77 aren ingezet op f 31.—; Woerdakker, gr. 28.65 aren, ingezet op f 100.—; Nieling, gr. 33.40 aren, ingezet op f 150.—; Pol, groot 18.96 aren, ingezet op 40.—; gr. Amersakker, gr. 53.57 aren, in 2 perc., ingezet op f 190.—.

Een perc. **VELD**, i./h. Westerscheveld, gr. 6.15.41 H.A., ingezet op f 25.—; 1 perc. **VELD** en **VEEN** voor de Hoornsche bulten, gr. 30.05 aren, ingezet op f 36.—.

Tevens zal in eene zitting worden verkocht: Een **HUIS**, op besten stand aan de Markt te Rolde, waarin sedert jaren eene goed beklante bakkersaffaire wordt uitgeoefend.

Ten verzoeken van en toebehorende aan den Heer D. TIMMERMAN te Rolde.

D. A. M. DE FREMERY,
Notaris.

Advertentie uit de Drentse en Asser Courant

dorp bakkersknecht zijn geweest. Schijnbaar was de bakkerij van De Wit bouwvallig. In 1875 werd het pand afgebroken en nog altijd is de lege plaats tussen de kosterswoning en warenhuis Brands zichtbaar. Derk Timmerman vertrok naar de smederij van Jan Kamps aan de Hoofdstraat nummer 10 en begon er een nieuwe bakkerij.

Rolde, Hoofdstraat 10

1875-1959

Op de hoek van de Hoofdstraat-Nijlanderstraat had Jan Kamps zijn smederij en keuterij. In het huis was een paardenstal

en plaats voor zes koeien. Het had een grote keuken, een voorhuis, kelder en verdere geriefelijkheden zoals het werd omschreven. Er was een ruime schuur bij en het geheel stond op één der fraaiste punten van het dorp. Kortom, het was voor allerlei doeleinden geschikt.

Na het overlijden van Kamps in 1875 brachten de erfgenamen het pand aan de koop. Kopers werden Derk Timmerman en Jantje Oostebing voor f 1.200,-. Zij verlieten hun oude bakkerij aan de Kerkbrink (zie ald.).

In hun nieuwe aanwinst werd de smederij tot bakkerij omgetoverd. Ook hun zoon Jan kwam in de zaak. Hij trouwde met Catharine Comello. In 1893 nam de samenwerking tussen vader en zoon een einde. Het jonge paar vertrok naar Veenhuizen. Daar was Jan Timmerman mogelijk eerst nog bakker, maar hij beëindigde zijn loopbaan als opzichter van de veldarbeiders van het derde gesticht.

De bakkerij in Rolde werd nog door zijn ouders voortgezet. Op 1 oktober 1901 verscheen er over Derk Timmerman een stukje in de Drentse en Asser Courant. Op dat moment was hij de oudste bakker in Rolde.

De volgende dag zou "Derk Bakker", zoals hij werd genoemd voor de vijftigste maal met zijn Drentse stoet de herfstmarkt in Slochteren bezoeken.

Ter gelegenheid daarvan kregen de gealimenteerden in het werkhuis¹ aldaar van hem ieder een gratis stoet. Vanaf het werkhuis wapperde die dag de driekleur en op het gemeentehuis volgde een huldinging. Het zou tevens zijn laatste bezoek aan Slochteren worden. In 1902 vertrok het echtpaar Timmerman naar Veenhuizen om bij de kinderen in te trekken. Zijn pand op beste stand, zoals het werd aangeprezen, en waar sinds jaren een goed beklante bakkersaffaire werd uitgeoefend, kwam aan de koop.

De bakkerij werd verkocht aan Wietze de Jonge en zijn vrouw Grietje Zuurveen voor een bedrag van f 1.175,-. Wietze was geboren in 1879 te Smilde en was bakker geweest in Groningen. Het werd een kortstondig verblijf in Rolde, want een jaar later verkochten ze de bakkerij en vertrokken naar Hoogezand. In oktober 1904 was de hoogste bieder voor het pand de in Rolde wonende kleermaker Willem Smit. Op de finale veiling werd koper Casemir Frederik van Guldener, koperslager te Bei-

Bakkerij van Guldener na de brand van 1907. Achter de twee ramen bij de auto bevond zich de bakkerij. (foto: collectie mevr. Van Guldener, Assen)

*Jan van Guldener aan het venten op de Zuides in Rolde. Tegenwoordig worden eerst de wegen aangelegd, maar hier waren de huizen klaar zonder dat er een fatsoenlijke weg was.
(foto: collectie mevr. Van Guldener, Assen)*

len voor f 1.455,-. Voor de drie lindebomen bij het huis diende f 25,- te worden betaald. Ook de in de bakkerij aanwezige goederen moesten voor f 60,- overgenomen worden. Het betrof: twee bakkerstroggen, twee roerijzers, twee busjes kruiden, een werkbank, schalen en gewichten, een broodvorm, vijf kilo vet, losse toonbank, vier losse winkelplanken, vijftien kilo zemelen en drie broodspitten. Wat de inrichting betreft was er in die tijd nog niet veel voor nodig om een bakkerij te beginnen!

Cornelis Frederik kocht het pand voor zijn zoon Niclaas van Guldener (geb. 1875 Beilen) die gehuwd was met Jantje Bakker van Hoogeveen. Zijn opleiding had hij gekregen in Zorgvliet (Diever) en Schoonebeek. Naast de bakkerij begonnen ze in Rolde ook met kruidenierswaren.

Op 17 december 1907 brak brand uit in de bakkerij. Het was de gewoonte de hete as

uit de oven in een gemetselde bak in de grond naast de oven te deponeren. Waarschijnlijk volgens de brandvoorschriften hing daar altijd een ketel met water om het nog aanwezige vuur te kunnen doven. Het hete water dat zo verkregen kon worden werd echter meestal voor andere doeleinden gebruikt. De oorzaak van de brand zou een poes zijn die per ongeluk in de bak met de asresten sprong. Het brandende dier vluchtte in het hooi en veroorzaakte zo de catastrofe. Gelukkig wist men met vereende krachten de belendende percelen te behouden. Bijna de hele bakkerij werd in de as gelegd. Een paar geiten kwamen in de vlammen om en van de inboedel kon weinig worden gered.

Tot overmaat van ramp dekte de verzekering slechts gedeeltelijk de schade. Veel lof was er over de deugdelijkheid van de juist aangeschafte nieuwe brandspuit. Meester Schenkel prees het personeel en andere helpers die zich met gevaar voor eigen leven van hun taak hadden gekwetend. Hij vond dat de verzekeringsmaatschappij voor deze dapperen wel met een beloning over de brug mocht komen. Meerdere percelen in de buurt waren bij dezelfde maatschappij verzekerd en de ramp had voor de verzekering veel groter kunnen zijn. De afloop van deze oproep is echter niet bekend.

Nicolaas van Guldener overleed in 1941 en zoon Jan (geb. 1914 Rolde), die enigszins tegen wil en dank in de bakkerij werkte, nam de zaak toch over. Hij trouwde nog hetzelfde jaar met Annie Jansen, die echter al in 1943 overleed. In 1949 hertrouwde hij met Dina Schreuder.

De kruidenierswaren werden vervangen door snoepgoed, een automatiek en ijsverkoop van De Hoop uit Onnen. De winkel werd wat we tegenwoordig noemen een hangplek voor de jeugd. Uiteraard werd de bakkerij voortgezet. Bij velen is nog de vaste broodventer Roelof Hingstman bekend, die algemeen "ome Roel" werd genoemd.

Gevent werd met paard en wagen, doch

later werd een bakfiets met motor aangeschaft. De route ging door Rolde, Nijlande, Eleveld, Ekehaar, Amen en Papenvoort. Aan het eind van de vijftiger jaren noopten strengere eisen op het gebied van hygiëne tot verbouwing of sluiting van de bakkerij. Alles moest bijvoorbeeld betegeld worden. Mede omdat er zich geen opvolger aandienende, werd in 1959 besloten tot sluiting van de bakkerij. De winkel, waar toen nog koekjes, ijs, snoep en frisdrank werd verkocht, bleef open tot 1973. Het echtpaar Van Guldener vertrok naar Assen. In het pand werd een drogisterij gevestigd, veel later een apotheek. In 2000 volgde afbraak en verrees er een nieuw pand.

Rolde, Middenstraat 2

1895-1997

In 1895 kocht bakker Jan van Dijk, geboren 1864 in Warns en gehuwd met Ebeltje Stoker (geb. 1872 in Zuidwolde) het pand A 92. Het huis was gebouwd na de brand van 1836 die ontstaan was door een aan

het werk zijnde kleermaker die met een kaarsje naar een gevallen knotje garen zocht. Slechts door de grote inzet van de dorpsbewoners konden de naastgelegen panden van smid Geert Kamps en het logement van de weduwe Ottens gespaard blijven. In het afgebrande huis had de landbouwer Klaas Huizing gewoond. In 1860 treffen we op dezelfde plaats de winkelier Berend Huizing en zijn vrouw Trijntje Martens aan. Zij overleed in 1894 en daarna vestigde Jan van Dijk in het winkelpand zijn bakkerij. Wegens een zwakke gezondheid kon hij zijn vak niet volhouden en was genoodzaakt een andere baan te kiezen. Het was ten tijde van de eerste wereldoorlog en Van Dijk werd controleur voor granen en in 1915 gemeenteontvanger. De bakkerij werd gekocht door Koop Pots en Grietje Dijkstra.

Koop Pots was geboren in 1888 op het Lonerveld, waar zijn vader arbeider was. Al op jonge leeftijd werd hij bakkersknecht in Dwingeloo en later bij Haange in Rolde.

De eerste bakkerij Pots aan de Middenstraat, geschilderd door A. van der Boon (1886-1961) uit een privécollectie. (foto: Henk Koops)

In 1932 werd op dezelfde plaats als de eerste een nieuwe bakkerij gebouwd. (foto: collectie Ko Pots)

Hij trouwde te Rolde (1913) met de in 1891 te Hoogezand geboren Grietje Dijkstra. De eerste contacten waren gelegd toen ze samen bij bakker Haange dienden. Later vertrok Grietje naar de familie Bakker naast de kerk en van daaruit werd er getrouwd. Vooreerst woonde het paar aan de Hunebedweg. In 1916 verhuisden ze naar hun eigen bakkerij aan de Middenstraat waar in het begin het deeg in de trog nog met de voeten werd gekneet. In het huis waren enkele varkenshokken, een paardenstal en ruimte voor opslag van turf.

De voorraad takkenbossen (schensen) was opgeslagen op de plaats van het latere hertenkampje. In 1929 kocht hij 1100 stuks voor f 4,- de honderd. Verder waren er twee akkertjes bouwland in gebruik waar hij beurtelings aardappelen en rogge verbouwde.

De grond werd in feite alleen aangehouden om de mest van het paard kwijt te raken. In het begin ventte men met de hondenaar, maar na enige tijd kon er een paard en wagen worden aangeschaft.

De route ging door Rolde, de Slokkert, Nijlande, Ekehaar, Amen, Balloo en Deur-

ze. In de bakkerij werd vijf zak bloem van vijftig kilo per week verbakt. Met de verkoop van koek en dergelijke werd een inkomen bereikt dat in verhouding tot andere beroepen nog niet eens zo slecht was. Wel diende er hard voor worden gewerkt en dat op ongemakkelijke tijden. Ook Pots kreeg te maken met de wet op de nachtarbeid. Daarmee drong de staat binnen in de bakkerij. Decennia lang spraken de bakkers nog hun ongenoegen uit over deze wet die vooral de bakkersknechts een stuk van de nacht afnam. In de bakkerij diende een ingevulde arbeidslijst met werktijden en rusttijden te hangen. De dorpsveldwachter kwam dit op zijn ronde 's nachts geregeld controleren. De man had altijd wel trek in koffie en als de zaak niet klopte zei hij: 't mag niet weer gebeuren!

Omstreeks 1932 werd het verouderde pand vervangen door een nieuwe bakkerij waarvoor f 7.000,- op tafel moest komen. De verkoop ging gewoon door in een noodwinkeltje op het brinkje voor het huis.

Onder supervisie van de gemeentearchitect, die ook particulier werkte, bouwden

Hendrik en Arend Kamps het nieuwe pand. In de bakkerij kreeg men nu voor het eerst de beschikking over een deegmachine. Dit was laat, want dergelijke machines bestonden al veel langer. Deze conservatieve bedrijfsvoering had de groei van de zaak echter niet in de weg gestaan. Het echtpaar Pots had op een gegeven moment drie meewerkende zoons in de bakkerij. Zoon Jan zag het al gauw niet meer zo zitten bij zijn vader in de zaak en vertrok. Eerst was hij bakkersknecht bij Greving in Nieuw-Weerdinge. Doch tijdens zijn militaire dienst kreeg hij een koksopleiding. Dit maakte hij later tot zijn beroep.

Henderikus (geb. 1916 en geh. Minie van Rein uit Gasteren) en Geert (geb. 1925 en geh. Jantje Kamping uit Eext) bleven in de zaak. In tegenstelling tot hun vader die het vak leerde door bij verschillende bazen te werken, kreeg de nieuwe generatie een gedegen vakopleiding op een cursus in Assen, de bakkersvakschool in Groningen en voor het banketbakken gingen ze naar Leeuwarden. Zij maakten nog juist de tijd

mee dat er een einde kwam aan het inleveren van rogge bij de bakker. Voor een mud rogge (70 kg) kreeg men 35 bonnen voor een brood en de klant betaalde het bakloon.

In 1954 schaften de broers paard en wagen af en werd er een auto gekocht. Van der Ziel uit Assen kwam de auto demonstreren en hoewel ze geen rijbewijs hadden maakten Henderikus en Geert een proefrit door de gemeente. Na afloop kregen ze te horen: "je kent al best, je red je d'r maor met". Ze hadden geluk dat één van de medewerkers wel in het bezit was van een rijbewijs.

intussen diende zich er weer een nieuwe generatie aan.

Twee zonen van Henderikus namen in 1975 de zaak over. Samen met bakker Bos waren ze nu de enige warme bakkers in Rolde. Hoewel de zelfbedieningszaken ook brood verkochten, werd het brood van de echte bakker toch meer op prijs gesteld. De bakkerij van de gebroeders Pots groeide mede daardoor uit tot een onder-

*De nieuwe bakkerij aan de Burgemeester Reijndersstraat heeft bij mooi weer een terras.
(foto: Henk Koops)*

neming waar het pand niet meer op berekend was. Er werd omgezien naar een ruimere vestiging. De bakkerij kon in 1997 worden verkocht en nu is Interno Interieur er gevestigd.

Burgemeester Reijndersstraat 35 1997-

Ko en Henk Pots vonden aan de Burgemeester Reijndersstraat ruimte voor hun nieuwe bedrijf. In het oude pand waren modernisering die hard nodig waren niet ten uitvoer te brengen. Een gunstiger locatie was eveneens gewenst. In april 1997 kon de nieuwe bakkerij worden geopend. Vrijwel gelijktijdig werd in het winkelcentrum van Annen een filiaal gevestigd. Nieuw voor Rolde was dat er naast de nieuwe winkel een croissanterie werd ingericht waar ook koffie met gebak wordt geserveerd.

Wat eens begon met een hondenkar en een paar planken in de winkel voor het brood, groeide uit tot een onderneming

waar iedere week één of meer bulkauto's met meel voor de deur staan. Een belangrijk onderdeel van het bedrijf waar groei in zit is ook het verzorgen van de catering voor diverse evenementen en bedrijven. Er zijn zo'n vijftientig mensen in dienst, voor een deel partimers. Toch is het een bedrijf waar nog steeds op ambachtelijke wijze wordt gebakken en wie het goede nummer intoetst krijgt dan ook steevast te horen: "met echte warme bakker Pots".

Balloo, huisnummer 49 1913-1923

In de vroegere directeurswoning van de plaatselijke zuivelfabriek begon Hendrik Leupen in 1913 een bakkerij. Hij was in 1887 te Gasteren geboren en gehuwd met Brechtje Wagenaar. Het bakkersvak had hij geleerd bij Krebas in Groningen. Balloo was te klein om er een bestaan te hebben en daarom werd er ook met paard en wagen gevent in Loon, Balloërveld en Gasteren. Ook had hij concurrentie van de bakker

*Op 26 april 1980 werd het pand van de familie Hiddingh in Balloo door brand verwoest.
(foto: Feije Takens)*

De bakkerij ten tijde van de familie Hoven, Hoofdstraat 1 in Rolde (foto: J. Hoven)

uit Loon en enkele collega's uit Rolde die eveneens in Balloo op bezoek kwamen. Een vetpot was het niet voor de plaatselijke bakker, al stond de bakkerij bij de plaatselijke jeugd bekend om het snoepgoed. Ook het jaarlijkse koekhappen was een feest en is in het dorp nog steeds in herinnering.

In 1923 hield Leupen het voor gezien en hij verkocht de woning in Balloo aan de familie Hiddingh. Leupen zag meer perspectief in Rolde en kwam later van daaruit het dorp bedienen.

Rolde, Hoofdstraat 1

1923-1979

Volgens een gevelsteen lieten Hendrik Leupen en Brechtje Wagenaar hun nieuwe brood- en koekbakkerij in 1923 bouwen door Hendrik en Arend Kamps uit Rolde. De bezwaren tegen de bouwvergunning van Hendrik Horring die bang was door een te lage schoorsteen in de rook te komen zitten werden van tafel geveegd.

Leupen veroorzaakte echter zelf proble-

men met de hinderwet omdat hij had aangevraagd voor een heetwateroven, maar een gewone oven voor takkenbossen had gebouwd. Het afwijken van de bouwvergunning op zich was al strafbaar, maar hij kreeg toch de gelegenheid een nieuwe aanvraag in te dienen. Pas na goedkeuring kon hij met bakken beginnen.

In 1924 werd een kneedmachine aangeschaft en in 1929 werd alsnog overgegaan op een heetwateroven. Ook kreeg Leupen te maken met de waterafvoer en de daarvoor ontstane stankoverlast bij de bakkerij. De zinkput liep geregeld over in een slootje van de gemeente. De gezondheidscommissie adviseerde de gemeente rioleering aan te leggen.

Leupen was een echte brood- en koekbakker; voor gebak had hij een knecht in dienst die daarvoor een opleiding had gevolgd.

Dolf Jansen die voorheen voor Haange had gevent, deed dit voor Leupen ook nog enkele jaren. Hij was zelf in het bezit van een kar met twee honden er voor. De overstap naar Rolde was een gelukkige keuze

en 's zomers was er veel extra klandizie vanwege de naastgelegen uitspanning.

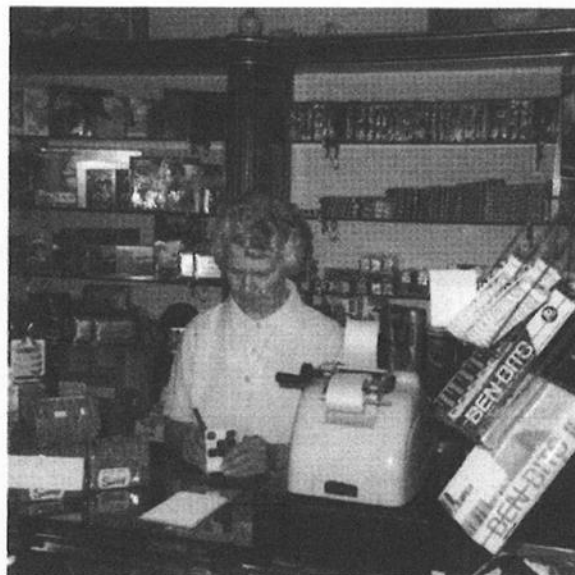
Zoon Hendrik (geb. 1914) leerde het broodbakken van zijn vader, maar voor het banket volgde hij een cursus in Groningen. Tot ongeveer 1935 werkte hij mee in de bakkerij en koos toen voor een baan bij de marechaussee. Na het overlijden van vader Leupen zette zijn weduwe de zaak nog enige tijd door met behulp van personeel. In april 1946 kwam daaraan een eind en de bakkerij werd overgenomen door Geert Hoven.

Geboren als zoon van een landbouwer/caféhouder in Norg volgde hij een opleiding tot bakker bij diverse bazen.

Zo werkte hij bij bakkers in Vries, Emmen, Loon, Ekehaar en tenslotte bij Warmelts in Rolde. In 1938 was hij gehuwd met Antje

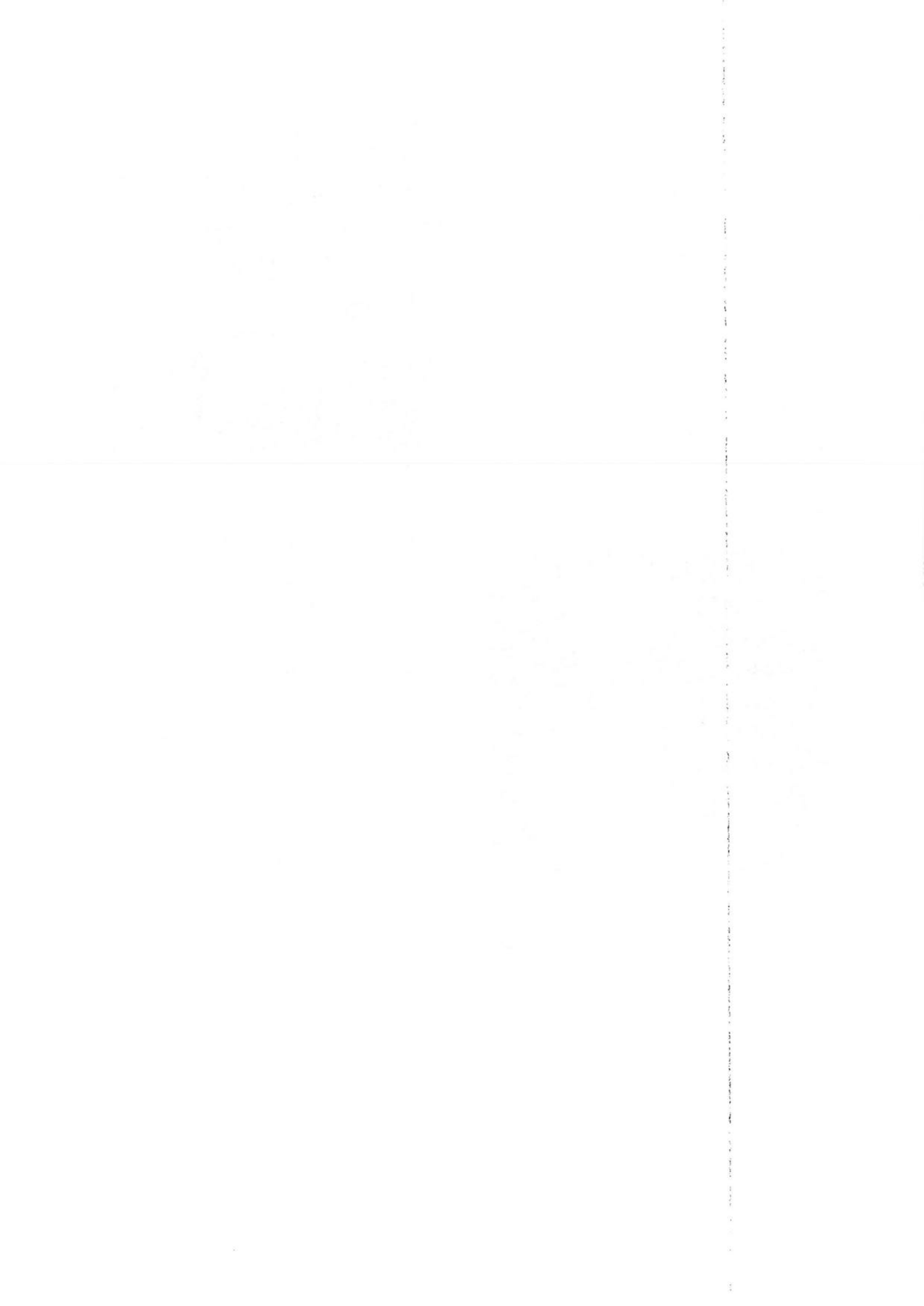
Jan Hoven

Tini Poutsma-de Vegt verzorgde de winkel.
(foto: fam. Poutsma)

Pieters uit Donderen. Er werd met paard en wagen gevent in Rolde, Balloo, Loon, Gasteren, Anderen, Deurze en Eleveld. Gebak was alleen op bestelling te krijgen. Tot in de vijftiger jaren werd door sommige klanten nog het eigen koren voor het bakken van roggebrood gebracht. Het malen gebeurde toen bij de bakker.

Ook zoon Jan Hoven werkte veertien jaar mee in de bakkerij, en hoewel hij intussen alle benodigde diploma's had, ging zijn hart toch niet uit naar het bakkersvak. In 1968 koos hij voor de elektriciteit. Zijn op leeftijd gekomen vader verhuurde de bakkerij nog elf jaar aan de broodfabriek Trip in Assen. Koop Poutsma, melkboer uit Oosterwolde, nam gedurende die tijd de honneurs waar. Hij werd zozegzegd "koude bakker" en ventte met de producten van Trip dezelfde route als Hoven. Het verschil was dat er nu een auto werd gebruikt. In 1979 kwam aan deze activiteit een eind en de oude Hoven verkocht het pand. Hoewel er nu al vele jaren een kapsalon is gevestigd, is de bakkersoven nog altijd aanwezig.

De bakker om de hoek

Deel 4: Rolde, Grolloo en Ekehaar

H. M. Luning

Rolde, Hoofdstraat 36 1904-1906

In het bevolkingsregister van Rolde werden op 2 augustus 1904 ingeschreven: Martinus Brunsting en Aaltje Frielink op huisnummer A 87. De vraag is echter of de opgave "beroep bakker/winkelier" klopt.

Brunsting was in 1857 geboren in Leiderdorp. Bij zijn huwelijk in 1883 was hij bakker in Havelte. In 1888 woonde het echtpaar in Hoogeveen en in 1895 werd er een kind geboren in Sleen. Ook daar wordt hij bakker genoemd. Wanneer zijn dochter Arendina in 1904 in Rolde komt te overlijden noemt hij zich winkelier en bij zijn dood in 1931 te Assen wordt hij manufacturier genoemd.

Het pand waar hij in Rolde woonde was niet van een oven voorzien. De conclusie is, dat hij in Rolde zijn beroep van bakker niet uitoefende. Hoogstens dat hij naast zijn kruidenierswaren ook brood verkocht. Op de plaats van het huis is nu café "De Pub" gevestigd.

Rolde, Grolloërstraat 5 1930-1961

Omstreeks 1930 kochten Geert Reinders en Trientje Postema een winkelpand van de kleermaker Jan Lever waarin ook Hennie Diemer haar kapsalon had gevestigd. Het huis werd van een oven voorzien en Reinders begon met zijn bakkerij. Hij was geboren in Hijken in 1902. Zijn vader was daar landbouwer, maar woonde naast de plaatselijke bakker. Daarmee is misschien ook verklaard waarom Geert bakker werd. In 1921 was hij knecht bij een bakker in Assen en in 1923 kwam hij naar Rolde. Daar was de concurrentie groot, maar langzamerhand begon hij toch een aardige klantenkring op te bouwen. In de A en O winkel van Riekus Ebbinge aan de Nijlanderstraat had hij ook een verkooppunt. In 1947 werd de bakkerij verkocht aan Gezienus Kamps. Deze was geboren in Rolde als zoon van een timmerman. Hij wilde bakker worden en ging in de leer bij zijn zwager Roelof Feijen in Schoonoord

Bakkerij Grolloërstraat 5, waar we nu het heel wat minder stijlvolle pand van Albert Heijn aantreffen. De schuur links is nu het restaurant d'Olde Schuur van hotel Erkelens. (foto: collectie mevr. Wekema-Kamps)

Ingekomen
deur boef

Circulaire Departement van Justitie ingevolge de Trekhondenwet.

De AMBTENAAR VAN HET OPENBAAR MINISTERIE bij de Kantongerechten in het Arr. ASSEN heeft de eer U mede te deelen, dat ~~heden~~ onherroepelijk is geworden het ter zake van overtreding der Trekhondenwet 1910 Stbl. 203 ~~van de krachtens de Trekhondenwet 1910 S. 203 bij algemeenen maatregel van bestuur gestelde voorschriften~~ gewezen vonnis door den Kantonrechter te ~~Assen~~

d.d. 2 febr. 1917
ca Hindriks Hagting, 56 jaar
te Rolde
bij welk vonnis deze bij verstek op tegenspraak is veroordeeld tot ~~een~~ geldboete van f 10 subsidiair 40 dagen hechtenis.

Boete betaald 15 m^{arch} 1917
Des Ambtendar voornoemd,
P. OOSTING.

Assen, den 25 april 1917. C. P. Heijman
r.k.

Mededeling van het Kantongerecht te Assen (Gemeente archief Rolde)

en bij een bakker in Zeijen. Na zijn huwelijk met L. A. Beuker uit Annen, zetten zij de zaak voort. Reinders bezocht echter nog een aantal jaren als vaste medewerker de klanten. Hij woonde toen met zijn tweede vrouw aan de Grolloërstraat. In het begin ventte Kamps nog met de bakfiets, maar weldra werd een auto aangeschaft. Behalve door Rolde voerde de route naar Papenvoort, Nijlande en Balloo. Het assortiment werd uitgebreid met kruidenierswaren. Dit zou later de hoofdzaak worden. In 1961 werd de bakkerij gesloten en omgebouwd tot een Kroon zelfbediening. Er bleef echter een verkooppunt voor brood dat men van Trip in Assen betrok. Ook na overdracht aan Schepers in 1971 en nadat in 1983 de franchisingformule van Albert Heijn van kracht werd, bleef men er brood verkopen.

Rolde, Grote Brink 5

1907-1928

Hindrik Hagting, geboren in 1860 in Rolde,

zoon van de koopman Jacob Hagting en Lammigje Bulk, koos voor het bakkersvak. Het vak leerde hij bij een bakker in Assen en Haange in Rolde. Na zijn huwelijk met Roelofje Hup (geb. 1870 in Assen) begon hij een bakkerij in Diever. In 1907 kwam het echtpaar terug in Rolde waar ze een keuterijtje kochten aan de Grote Brink, waar vroeger de rietdekker Jan Dolfing had gewoond. Er werd een oven in het oude huis gebouwd en weer was er een nieuwe bakkerij in Rolde ontstaan. Behalve in Rolde had Hagting zijn klantenkring in de Broekstreek, Ekehaar, Vredenheim en Balloo. Vrijwel dagelijks was hij met de hondenkar op pad. Daarbij was hij al eens gewaarschuwd door de dorpsveldwachter voor de slechte aanspanning van de hond.

Toen dit niet verbeterde kwam hij op de bon en werd hij bij verstek veroordeeld tot een boete van f 10,-.

Ook de zoon Jacobus Eibertus, geboren in 1910 in Diever en gehuwd met Geesje

Schutrups kwam in 1925 nog enige jaren in de zaak. In 1928 richtte hij zich volledig op het boerenbedrijf. Op een stuk veld onder Nooitgedacht, dat hij zelf tot ontginning bracht, stichtte hij zijn boerderij. In het oude keuterijtje vestigde zich transportbedrijf Takens. De firma Berghuis bouwde ter plaatse het huidige pand.

Grolloo, Amerweg

1846-1853

Eén van de argumenten voor de noodzaak een molen in Grolloo te bouwen was dat er zich een bakker had gemeld die zich in het dorp wilde vestigen. Het betrof de nog jeugdige Harm Ratering die omstreeks 1846 met zijn bakkerij begon. In 1853 was hij goed voor 200 kg. bloem per week. Daarmee was hij de kleinste bakker in de gemeente Rolde. Harm was geboren in 1828 in Grolloo als zoon van de kleermaker Berend Ratering en zijn tweede vrouw Jantje Tjarks. Het provisorische bakkerijtje was gevestigd in het oude keuterijtje van zijn vader tegenover de nieuw te bouwen molen (sectie E no.131). In 1853 werd het huisje inclusief de losse planken boven de bakkerij verkocht aan de schaapherder Lambert Krabben voor f 312,50. Voor Krabben was de reden van aankoop het feit dat de markgenoten hun twee scheprijen verkochten. Natuurlijk had hij één van deze schepershuisen kunnen kopen, maar het oude bakkerijtje was voor de helft te koop. De eerste bakkerij in Grolloo was geen lang leven beschoren. De omstan-

digheid dat de nieuwe molenaar zelf van plan was brood te bakken zal daar in niet geringe mate aan hebben bijgedragen.

Grolloo, Hoofdstraat 23

1935-1965

De geschiedenis van bakkerij Lunsing in Grolloo is verbonden met de plaatselijke zuivelfabriek. De vader van Jans Lunsing die in 1911 in Grolloo werd geboren was directeur van genoemde fabriek. Omdat zijn moeder jong overleed en vader hertrouwde groeide Jans op bij zijn grootouders in Borger. Al jong koos hij voor het bakkersvak en kwam in de praktijk aan het werk bij de bakkers Plat in Buinerveen, Meijer in Assen en Fledderus in Hooghalen.

Jans Lunsing trouwde in 1935 met Grietje Meijering uit Annen. Het door hen gebouwde winkelpand aan de Hoofdstraat in Grolloo zal toen klaar zijn geweest. Volgens overlevering maakte de grond deel uit van het vroegere korfbal en voetbalveld van de club "Ready".

Het echtpaar Lunsing begon met een bakkerij annex kruidenierswinkel en werd daarmee voor de bakkerij van Luinge een geduchte concurrent. Lunsing vertrouwde op zijn geboorte ter plaatse en de bekendheid van zijn vader om aan de nodige klandizie te komen. Het dorp stelde hem niet teleur en men gunde beide bakkers de nering.

Er werd gevent met paard en wagen en voor het nabrengen van boodschappen gebruikte men de fiets. Rond 1952 schafte men een bestelauto aan. Het was vooral zoon Albert die met deze auto de ronde deed. Van jongsaf werkte hij mee in de bakkerij. Hij leerde het vak bij bakker Hoven in Rolde. Gevent werd er in Grolloo, Schoonloo, Vredenheim en de Amerweg. Eveneens werd het brood van Lunsing verkocht in de kruidenierswinkel van Albert Jan Hadders in Grolloo. Ook deze had een ventroute.

Albert (in de volksmond Appie) Lunsing trouwde in 1962 met Bertha Venema, een kruideniersdochter uit Ekehaar. In 1965 namen zij de zaak in Grolloo over, maar

Ten overstaan van den Notaris Mr. J. T. KIJM-MELL zal op VRIJDAG den 1 April e. k., des voormiddags te 10 uur, ten huize van Hk. ENTINK te Grollo, gem. Rolde, ten verzoeke van H. RATE-RINK aldaar:

PUBLIEK WORDEN VERKOCHT:

Eene wel beklante **BAKKERIJ** benevens eenige perceelen **BOUWLAND**, alles gelegen in, om en nabij Grollo.

Aanvaarding van het **HUIS** en **HOF** of **BINNENGROND** 1° Mei e. k. en van het **BOUWLAND** Aug. daaraanvolgende.

Advertentie uit de Drentsche en Asser Courant van maart 1853

Het pand van A. Lunsing in 1986 toen er alleen nog een verkooppunt voor brood aanwezig was. Achter het raam links bevond zich vroeger de bakkerij. (uit: Kijk op Grolloo)

om gezondheidsredenen werd de bakkerij weldra gesloten. Het venten van kruidenierswaren en brood met de Morris bestelwagen ging echter gewoon door.

Het brood werd betrokken van de broodfabriek Trip te Assen. Sommige klanten wilden echter brood van de warme bakker. Zij werden bediend met de producten van bakker Pots uit Rolde. Later ging men over op het brood van bakker Van der Zwaag uit Schoonoord.

De bakkerij van Luinge was in 1969 gesloten, maar er was wat het brood betreft nog wel degelijk concurrentie. Bakkers uit Elp, Westerbork en Rolde waren ook geregeld in Grolloo te vinden. Sinds enige jaren is de zaak overgedragen aan de familie Mulder. Het brood uit Schoonoord is echter nog altijd bij hen te koop.

Ekehaar, Hoofdstraat 20

1934-1975

Op 25 mei 1934 kocht Reint Berend Imminga in Ekehaar een stukje grond van 10 are 35 ca. sectie Q no. 1317. Nog hetzelfde

jaar bouwde hij daarop een bakkerij.

Imminga was geboren in 1905 te Hellum (Gr.) en trouwde in 1935 in Vries met Henrie Homan (geb. 1913 in Donderen).

Zij hadden elkaar leren kennen toen hij bakkersknecht was bij Rozeboom in Vries. Aanvankelijk wilden ze bouwen in Loon, maar dat liep op niets uit. In Ekehaar verzorgde Imminga een vrij uitgestrekt maar dun bevolkt gebied. Bovendien kwam hij overal de bakkers uit Rolde en Grolloo tegen. Het was dan ook niet gemakkelijk om er tussen te komen. Doch allengs ging het beter en kon er een knecht in dienst worden genomen. Van 1937 tot 1939 was Geert Hoven, die later in Rolde een eigen bakkerij begon, er werkzaam. Behalve in Ekehaar kwam Imminga met paard en wagen, later met de bakfiets, in Eldersloo, Nijlande, Eleveld, Geelbroek en Amen. Toen de oorlog uitbrak zat hij in militaire dienst en werd de bakkerij draaiende gehouden door brood van Willems uit Assen te betrekken. Na zijn terugkeer uit de dienst kwam het niet meer goed met de bakkerij. Er ontstond schaarste aan meel, omdat de re-

keningen wel betaald moesten worden. Na een verblijf van acht jaar in Ekehaar koos Imminga voor een ander beroep. Hij vertrok naar Donderen om in dienst te treden van het elektrotechnisch bureau Alsema in Zuidlaren.

De bakkerij werd gekocht door Lukas Brands uit Rolde. Hij was daar geboren in 1912 als zoon van een landbouwer.

Zijn opleiding tot bakker kreeg hij vanaf zijn 16e jaar bij Warmolts in Rolde, Joosten in Beilen en Huizing in Gees. In 1942 trouwde hij met Luchien Pronk uit Gasteren. Voor het pand diende f 7.000,- op tafel te worden gelegd en voor de goodwill nog eens f 4.750,-. Voor dit bedrag nam hij een solide huis en een niet goed florend bedrijf over. In 1947 kon Brands er een stukje groenland bijkopen voor het paard. Een paardenstal was in de bakkerij al aanwezig en het varken, dat sinds de oorlog werd gehouden, zat in een hok in de tuin. Hij ventte zowel met paard en wagen als met een mand voor op de fiets en volgde ongeveer dezelfde route als zijn voorganger.

V.l.n.r.: mevr. Imminga, Reint Imminga, mevr. Hoven en G. Hoven, die later bakker was in Rolde. (foto: collectie J. Hoven)

Lukas Brands op weg naar zijn klanten. (foto: collectie J.G. Brands, Tynaarlo)

Wel ging hij nog naar Deurze en Rolde waar veel familieleden van hem woonden. Op zijn route kwam Brands wel zes andere bakkers tegen, die ook onder zijn duiven schoten. Maar bakker Luuk, zoals hij werd genoemd, bleef er opgewekt onder.

Na de oorlog werkte ook Jan Brands, een zoon van zijn broer, een aantal jaren mee in de bakkerij. Daarna vertrok deze naar Peize om de leiding van de coöperatie "De Dageraad" op zich te nemen. In de jaren vijftig werd het bakkersleven veraangenamd: er werd een auto aangeschaft. Brands reed er op zijn route 250 km. per week mee en nog maakte hij dagen van vier uur 's morgens tot tien uur 's avonds. De bakkerij ging gestaag vooruit, mede doordat er in Rolde steeds minder bakkers kwamen.

De laatste twee jaren van zijn arbeidzaam leven begon hem het bakken van brood zwaar te vallen. Hij maakte toen alleen nog gebak en koek en liet het brood van de broodfabriek Trip in Assen komen. De aardigheid was er voor hem daardoor wel een beetje van af en toen hij in 1975 de mogelijkheid kreeg van een saneringsregeling

gebruik te maken, greep hij die kans aan. Voorwaarde was dat zich in het pand geen bakker meer mocht vestigen. Dit was geen probleem omdat het echtpaar er wilde blijven wonen. Het huis werd inwendig geheel verbouwd en de bakkerij kwam bij het woongedeelte. Ondanks de treurnis in Ekehaar dat men nu zonder bakker kwam te zitten werd hem op zijn laatste dag in functie uit dankbaarheid door zijn 200 klanten een fiets aangeboden. Zijn belofte er de rijwielvierdaagse mee te rijden kwam hij na. Sinds 1988 is het pand in eigendom overgegaan op G. Oosting en zijn de sporen van de bakkerij ook aan de buitenkant van het perceel uitgewist.

Grolloo, Amerweg 14

1853-1913

Vanaf 1844 werden door H. Brookman pogingen in het werk gesteld het dorp van een molen te voorzien. Daar het dorp slechts 44 gezinnen telde en met Schoonloo er bij nog eens 13, zag het provinciaal bestuur daar niets in. Ondanks het gunstige advies van de burgemeester was het antwoord afwijzend. Eén van de argumenten voor oprich-

ting van een molen was dat zich al een brood en stoetbakker had gemeld die zich in Grolloo wilde vestigen.

De pogingen van Brookman leidden tot niets, maar Albert Bos uit Paterswolde had meer succes. In 1849 diende hij een verzoek in om een koren en pelmolen te mogen bouwen op een stuk heide van de markgenoten ten westen van de weg Grolloo-Amen. De molen kwam honderd meter van de publieke weg af te staan en het molenhuis was aan de weg geprojecteerd. In 1852 kwam de vergunning af onder voorwaarde dat de bouw binnen een jaar zou plaats vinden. In 1854 was de molen en het huis klaar. Het aanzien van Grolloo zou veranderen, want gelijktijdig was men ook doende de kerk te bouwen.

Over de molen is geschreven in de Nieuwe Drentse Volksalmanak van 1992. Hier richten we ons op het molenaarshuis waarin zich een bakkerij, kruidenierswinkel en mogelijk een café bevonden. De familie Bos die het pand betrok was van alle markten thuis. Albert Bos was gehuwd met Jantje Uges en we komen hem tegen als mole-

Groeten uit Grolloo

Geheel rechts de oude bakkerij van Luinge aan de Amerweg in Grolloo. Van de drie mannen op de weg is de middelste Bastiaan Luinge (de molenaar) en rechts van hem de bejaarde bakker Roelof Luinge. (uit: Rolde in oude ansichten)

naar en bakker.

Een combinatie die vroeger veel voorkwam. Maar ook de zoon Uge is bakker en we komen hem in hetzelfde pand tegen als winkelier en caféhouder.

In 1867 doet Bos een poging het geheel te verkopen, maar de verkoop werd uitgesteld. Waarschijnlijk nog hetzelfde jaar heeft de verkoop plaats gehad aan Hendrik Westerling.

In 1867 werd hij ingeschreven op no. 40. Westerling had een gezin met negen kinderen en samen zullen ze de nering in het pand hebben voortgezet. Op 3 januari 1877 probeerde hij het geheel voor drie of zes jaar te verpachten. De openbare verhuur werd afgeblazen omdat zich intussen een liefhebber had gemeld. De molen met bakkerij werd gekocht door Bastiaan Haange, wethouder en bakker te Rolde. De reden van deze aankoop was het huwelijk in 1875 van zijn dochter Aaltje met de in 1843 in Norg geboren Roelof Luinge. Het jonge echtpaar ging wonen in het molenaarshuis in Grolloo. Er werden drie zoons geboren waarvan er twee in leven bleven: Bastiaan en Jan.

Hun moeder overleed in 1882 op 37-jarige leeftijd. Hoewel het, zeker in die tijd, niet ongebruikelijk was te hertrouwen, bleef Roelof Luinge zijn verdere leven weduwnaar. Via vererving kwam het huis met de molen in het bezit van Roelof Luinge en zijn kinderen. Bastiaan Luinge koos voor het molenaarsvak en bouwde in 1907 een huis naast de bakkerij (nu Amerweg 16) en Jan Luinge kwam in de bakkerij. Hij werd er op uitgestuurd als knecht om het vak te leren.

Zo was hij knecht in Yde en in 1903 kwam hij uit Zuidlaren om de bakkerij van zijn intussen op leeftijd gekomen vader over te nemen. Tot 1912 bleef de oude bakkerij op het huidige adres Amerweg 14 in werking.

Grolloo, Hoofdstraat 15

1913-1969

Aan de Hoofdstraat bouwde Roelof Luinge in 1913 een nieuwe bakkerij en kruidenierswinkel. Zoon Jan trouwde een jaar

eerder met Zwaantje Ratering. Zij was geboren in Grolloo en een dochter van de logementhouder Harm Ratering. Jan Luinge deed de bakkerij en de op leeftijd gekomen Roelof Luinge was in de winkel te vinden. Gevent werd met paard en wagen van Grolloo tot Schoonloo en Vredenheim. Vanaf 1935 kwam er concurrentie van bakker Lunsing die zich in Grolloo vestigde. Beide bakkers hadden ongeveer dezelfde route. Berichten over de verstandhouding tussen de twee bakkers zijn niet eensluidend. Enige spanning zal er dus wel geweest zijn. Luinge was bezig de jeugd van het dorp naar zich toe te trekken met de eerste automatiek in het dorp, waar snoepgoed voor een gering bedrag uit de muur rolde. Het vroegere koekhappen in de bakkerij met sinterklaas was intussen vervangen door diverse spelletjes voor de jeugd met als prijs een stuk "olle wieven". Sikko Luinge (geb. 1917 in Grolloo), zoon van de molenaar Bastiaan Luinge, was als kind vaak in de bakkerij van zijn oom te vinden. Hij wilde bakker worden, maar voor het zover was reisde hij heel wat af om het vak te leren. Via een bakker in Groningen kwam hij bij Ottens en Reinders in Rolde terecht. Daarna maakte hij de overstap naar Drouwen waar hij zijn vrouw Roelie Hebels zou ontmoeten. Het paar trouwde in 1943 en Sikko begon als knecht bij oom Jan in Grolloo. In 1947 nam hij de bakkerij over. Jan Luinge ver-

Bakker Jan Luinge met zijn werknemer Cees Bonder in 1936. In die tijd kreeg bijna iedere kraamvrouw een plas (een krentenwegge) aangeboden van familie of bureu.

(uit: Kijk op Grolloo)

Het pand van Luinge aan de Hoofdstraat in Grolloo in 1932 (uit: Kijk op Grolloo)

huurde hem de winkel met bakkerij, een voorkamer, achterkeuken, een deel van de zolder, schuur en turfschuur met een stukje groenland naast het huis voor f 15,- per week. Daarbij was bedongen dat Jan Luinge en zijn vrouw er hun leven lang bij in mochten wonen.

Voor de goodwill betaalde Sikko Luinge f 6.000,- en oom Jan verbond zich in een straal van 25 km. geen nieuwe bakkerij te beginnen. De boete daarvoor bedroeg eveneens f 6.000,-. Verder kreeg Sikko het recht het pand later te kopen voor f 10.000,-. Daarvan maakte hij in 1955 gebruik, maar hij haalde zich daarmee wel een navordering van de fiscus op de hals. Deskundigen hadden de waarde vastgesteld op f 18.000,- en over het meerdere diende schenkingsrecht betaald te worden. Bovendien had Sikko juist voor f 4.297,- een nieuwe heetwateroven laten plaatsen. In de jaren vijftig hielp zoon Bastiaan (geb. 1944 in Drouwen) al mee in de bakkerij. Hij volgde de opleiding tot bakker

en banketbakker. Eén van zijn examinatoren was bakker Bos uit Rolde. In het dorp waren twee bakkers en twee kruideniers die ook brood verkochten. Het was de tijd dat veel bakkers er mee stopten en dat er iets moest gebeuren om de toekomst veilig te stellen. Bastiaan stelde voor een cafetaria te beginnen, maar daar moest pa eerst even aan wennen. Toch werd in 1964 de voorkamer voor dit doel ontruimd. Bas Luinge trouwde in 1967 met G. Kruise uit Westdorp.

Zij gingen in Assen wonen omdat hij een baan had aangenomen bij de broodfabriek Trip. Alle vrije tijd ging echter op aan het meewerken in Grolloo.

Mede door het opkomend toerisme liep de cafetaria zo goed, dat de bakkerij en winkel in 1969 gesloten kon worden.

Uiteindelijk koos Bas Luinge toch voor een andere weg en daarom verkocht Sikko Luinge de zaak in 1974. Hij vertrok met zijn vrouw naar zijn geboorteplaats Amerweg 16. De vroegere bakkerij is nu het eetcafé Gerrie.